

EU-MIDIS II

Europeiska unionens andra undersökning av minoriteter och diskriminering

Romer – resultat i urval

**Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att få svar
på dina frågor om Europeiska unionen.**

Gratis telefonnummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Varken informationen eller samtalen kostar i regel något (men vissa operatörer, telefonkiosker och hotell kan ta betalt för samtalen).

Foto (omslag och insida): © Shutterstock (Tomas Vynikal) och FRA

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på internet via Europa-servern (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2018.

Print	ISBN 978-92-9491-867-3	doi:10.2811/758796	TK-AN-16-111-SV-C
PDF	ISBN 978-92-9491-875-8	doi:10.2811/48785	TK-AN-16-111-SV-N

© Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, 2016.

Kopiering tillåten med angivande av källan.

Europeiska unionens andra undersökning av minoriteter och diskriminering

Romer – resultat i urval

Förord

Ungefär 80 procent av romerna i undersökningen lever under fattigdomsstrecket i sitt land. Var tredje rom bor i en bostad utan rinnande vatten. Vart tredje romskt barn lever i ett hushåll där någon gick och lade sig hungrig minst en gång under den föregående månaden. Och 50 procent av romerna i åldern 6–24 år gick inte i skolan. Den här rapporten understryker en oroväckande men oundviklig verklighet: EU:s största etniska minoritet drabbas fortfarande av en oacceptabel diskriminering och ojämlik tillgång till viktiga tjänster.

Rapporten belyser de kvarvarande hindren för sysselsättning, utbildning, boende och hälso- och sjukvårdstjänster och visar att fyra av tio romer i undersökningen hade känt sig diskriminerade minst en gång under de senaste fem åren – men bara en bråkdel av dem anmälde incidenten. Med tanke på att de flesta romer är omedvetna om att det finns lagar mot diskriminering och att det finns organisationer som skulle kunna hjälpa till, är förhållandena knappast överraskande. Men de väcker allvarliga frågor om hur den rätt till icke-diskriminering som fastställs i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna och i direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung tillgodoses.

Till grund för rapporten ligger en stor undersökning som samlade in information om nästan 34 000 personer i romska hushåll i nio av EU:s medlemsstater genom personliga intervjuer med nästan 8 000 romer. Den presenterar ett urval av resultat från Europeiska unionens andra undersökning av minoriteter och diskriminering som omfattade ungefär 26 000 personer som har invandrarbakgrund eller tillhör en etnisk minoritet i EU.

Europeiska unionens andra undersökning av minoriteter och diskriminering är en viktig del i det åtagande som EU:s byrå för grundläggande rättigheter har gjort om att samla in och offentliggöra uppgifter om grupper som inte tas upp i undersökningarna av befolkningen i stort. Detta är byråns tredje undersökning med inriktning på romer. Europeiska unionens undersökning av minoriteter och diskriminering 2008 var den första ansträngningen för att ta fram jämförbara belegg för deras situation. Metoden i Europeiska unionens andra undersökning av minoriteter och diskriminering anpassades för att ge bästa möjliga resultat i fråga om tillförlitlighet och jämförbarhet mellan olika länder.

De uppgifter som vi lägger fram i den här rapporten ger beslutsfattare en unik resurs. De gör det möjligt att mäta framstegen över tid och upptäcka både framgångar och brister i den politik som har förts. Dessa insikter är avgörande för att man ska kunna ta fram verkningsfulla åtgärder inte bara för romer utan för alla marginaliserade grupper i samhället.

Vår rapport beskriver en oroväckande verklighet, men EU:s byrå för grundläggande rättigheter hoppas att den kommer att leda till större ansträngningar för att främja en fullständig integrering av romer och respekt för deras grundläggande rättigheter.

Michael O'Flaherty
Direktör

Landskoder

Landskod	EU-medlemsstat
BG	Bulgarien
CZ	Tjeckien
EL	Grekland
ES	Spanien
HR	Kroatien
HU	Ungern
PT	Portugal
RO	Rumänien
SK	Slovakien

Landsgrupper

- EU-28** De nuvarande 28 EU-medlemsstaterna
9 MS Nio EU-medlemsstater där EU-MIDIS II genomförde sin undersökning om romer

Akronymer och förkortningar

- EU-MIDIS** Europeiska unionens undersökning av minoriteter och diskriminering
EU-Silc Europeiska unionens statistik över inkomst- och levnadsvillkor
ICESCR Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
ILO Internationella arbetsorganisationen
LFS Arbetskraftsundersökning (Eurostat)
SDG Mål för hållbar utveckling (Förenta nationerna)
UNDP FN:s utvecklingsprogram

Innehåll

FÖRORD	3
VARFÖR BEHÖVS DEN HÄR UNDERSÖKNINGEN?	7
1 VIKTIGA SLUTSATSER OCH FRA:S YTTRANDEN	9
1.1 Fattigdom och social utestängning	9
1.2 Deltagande på arbetsmarknaden	10
1.3 Utbildning	10
1.4 Medvetenhet om rättigheter och rapportering av diskriminering	11
1.5 Mot effektivare övervakning och utvärdering	11
2 VAD VISAR RESULTATEN?	13
2.1 Fattigdom och marginaliserade levnadsvillkor	13
2.1.1 Inkomstfattigdom	13
2.1.2 Hunger	16
2.2 Deltagande på arbetsmarknaden	17
2.2.1 Huvudsaklig förvärvsverksamhet	17
2.2.2 Avlönat arbete	19
2.2.3 Unga som varken arbetar eller studerar	21
2.2.4 Låg arbetsintensitet i hushållen	22
2.3 Utbildning	23
2.3.1 Deltagande i utbildning	23
2.3.2 Segregation i utbildningen	27
2.3.3 Utbildningsnivå	28
2.4 Hälsa	29
2.4.1 Sjukförsäkringsskydd och icke tillgodosedda vårdbehov	29
2.4.2 Långvariga aktivitetsbegränsningar	30
2.5 Boende	31
2.5.1 Tillgång till utrymme	32
2.5.2 Tillgång till allmännyttiga tjänster och grundläggande bostadsfaciliteter	33
2.5.3 Boendekvalitet och omgivning	34
2.6 Diskriminering och medvetenhet om rättigheter	36
2.6.1 Övergripande förekomst av diskriminering	36
2.6.2 Uppfattningar om förekomsten av diskriminering på grund av etniskt ursprung	38
2.6.3 Rapportering av fall av diskriminering	40
2.6.4 Medvetenhet om stödorganisationer, jämställdhetsorgan, lagar och kampanjer mot diskriminering	40
UNDERSÖKNINGEN I KORTHET	43
HÄNVISNINGAR	47

Diagram och tabeller

Diagram 1:	Fattigdomsrisk (under 60 procent av den ekvivalerade medianinkomsten efter sociala transfereringar) för romer jämfört med Eurostats uppgifter om fattigdomsrisk för befolkningen i stort 2014, per EU-medlemsstat (%)	14
Diagram 2:	Fattigdomsrisk och koncentration av romer i bostadsområden, per EU-medlemsstat (%)	15
Diagram 3:	Förmåga att "få ekonomin att gå ihop", romer, per EU-medlemsstat (%)	15
Diagram 4:	Romer som lever i hushåll där minst en person hade fått gå och lägga sig hungrig en gång, några gånger eller minst fyra gånger under den senaste månaden, per EU-medlemsstat (%)	16
Diagram 5:	Andel romska kvinnor och män i avlönat arbete i åldern 20–64 år, inklusive egenföretagare och tillfälligt arbete eller arbete under de senaste fyra veckorna, jämfört med Europa 2020-sysselsättningsgraden 2015 (Eurostat), per EU-medlemsstat (%)	19
Diagram 6:	Unga romer i åldern 16–24 år som varken har arbete eller studier som huvudsaklig sysselsättning, per EU-medlemsstat (%)	21
Diagram 7:	Romer i åldern 0–59 år som lever i hushåll med nuvarande låg arbetsintensitet, per EU-medlemsstat (%)	22
Diagram 8:	Barn mellan fyra år och åldern (i det specifika landet) för obligatorisk skolstart som deltar i förskoleverksamhet, per EU-medlemsstat (%)	23
Diagram 9:	Barn i den (landsspecifika) obligatoriska skolåldern som går i skolan, per EU-medlemsstat (%)	24
Diagram 10:	Romer i åldern 6–24 år per utbildningsnivå de deltar i (%)	26
Diagram 11:	Unga med högst grundskoleutbildning, i åldern 18–24 år, per EU-medlemsstat (%)	27
Diagram 12:	Skolsegregation – koncentration av romska barn i åldern 6–15 år i skolan, per EU-medlemsstat (%)	28
Diagram 13:	Romer som inte har slutfört någon formell utbildning (ISCED 0), per åldersgrupp och EU-medlemsstat (%)	29
Diagram 14:	Romer i åldern 16 år eller äldre som anger att de täcks av nationell grundläggande sjukförsäkring och/eller kompletterande försäkringar, per EU-medlemsstat (%)	30
Diagram 15:	Långvariga aktivitetsbegränsningar hos kvinnor och män, romer och befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%)	31
Diagram 16:	Genomsnittligt antal rum per person i hushållet, romer och befolkningen i stort (medelvärde), per EU-medlemsstat	32
Diagram 17:	Romer som lever i hushåll utan kranvatten inne i bostaden, jämfört med befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%)	33
Diagram 18:	Romer som lever i hushåll som saknar toalett och dusch eller badrum inne i bostaden, jämfört med befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%)	34
Diagram 19:	Övergripande förekomst av diskriminering på grund av romsk bakgrund under de senaste 5 åren och senaste 12 månaderna, per EU-medlemsstat (%)	36
Diagram 20:	Romer som anser att diskriminering på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller religion är mycket utbredd eller ganska utbredd i deras land, per EU-medlemsstat (%)	39
Diagram 21:	Omfattningen av diskriminering på grund av etniskt ursprung enligt befolkningen i stort i nio EU-medlemsstater (Särskild Eurobarometer 437), per land (%)	39
Diagram 22:	Romer som hade rapporterat eller lämnat in ett klagomål om den senaste incidenten med diskriminering på grund av romsk bakgrund, per EU-medlemsstat (%)	40
Diagram 23:	Medvetenhet bland romer om organisationer som erbjuder stöd eller råd till offer för diskriminering (oavsett grunderna för diskriminering), per EU-medlemsstat (%)	41
Diagram 24:	Medvetenhet bland romer om lagar som förbjuder diskriminering på grund av hudfärg, etniskt ursprung eller religion, per EU-medlemsstat (%)	41
Tabell 1:	Nuvarande huvudsakliga förvärvsverksamhet i nio EU-medlemsstater, alla personer i romska hushåll i åldern 16 år eller äldre (%)	18
Tabell 2:	Avlönat arbete bland romer i åldern 20–64 år, inklusive egenföretagare, tillfälligt arbete och arbete under de föregående fyra veckorna, per åldersgrupp och land (%)	20
Tabell 3:	Inskrivningskvot för romer i respektive utbildningsnivå jämfört med befolkningen i stort, per åldersgrupp och EU-medlemsstat (%)	25
Tabell 4:	Romer som lever i bostäder med läckande tak eller fukt i väggarna eller andra problem med bostadens struktur och i bostäder som är för mörka, jämfört med befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%)	35
Tabell 5:	Boendemiljön – romer som lever i områden som påverkas av föroreningar, brott, våld och skadegörelse, jämfört med befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%)	35
Tabell 6:	Förekomst av diskriminering på grund av romsk bakgrund under de senaste 12 månaderna i olika områden av livet, per EU-medlemsstat (%)	37
Tabell 7:	Förekomst av diskriminering på grund av romsk bakgrund under de senaste 5 åren i olika områden av livet, per EU-medlemsstat (%)	38
Tabell 8:	Antal enskilda romer och romska hushåll som intervjuats i EU-MIDIS II, per EU-medlemsstat	44

Varför behövs den här undersökningen?

Europeiska unionens (EU:s) institutioner har länge betonat att romerna – den största minoriteten i EU – måste garanteras likabehandling, med respekt för deras grundläggande rättigheter i enlighet med EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna. EU-medlemsstaterna har också fått vägledning och finansiering av institutionerna för att göra detta.

År 2011 lade kommissionen fram ett förslag till en EU-ram för nationella strategier för integrering av romer fram till 2020. Syftet är att se till att romer får lika tillgång till fyra viktiga områden – sysselsättning, utbildning, hälso- och sjukvård och boende – för att förbättra deras sociala och ekonomiska villkor. I meddelandet framhålls att EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla – Europa 2020 – inte lämnar något utrymme för en långvarig ekonomisk och social marginalisering av denna Europas största minoritet. Den 9 december 2013 antog EU:s råd en rekommendation om verkningfulla åtgärder för integrering av romer i medlemsstaterna (rådets rekommendation 2013)¹. Kommissionen rapporterar varje år om genomförandet av den här rekommendationen.

Trots att romerna är den största etniska minoriteten i EU² görs ingen systematisk insamling av uppgifter om romer i EU-medlemsstaterna. Därför går det inte att skilja ut uppgifter om romer för Europa 2020-strategins statistiska indikatorer på sysselsättning, fattigdom och utbildning. Med mycket få undantag samlas det inte heller in några uppgifter om etnicitet i de EU-omfattande stora undersökningarna – som EU-statistik över inkomst- och levnadsvillkor (EU-Silc) och arbetskraftsundersökningen (LFS) – vilket betyder att etniska minoriteter, däribland romerna, får en bristande täckning.

Om begreppen

Europarådet använder *romer* som ett paraplybegrepp. Det omfattar romer, sinter, kalé och besläktade grupper i EU, däribland resandefolket och de östra grupperna (dom och lom) och innefattar hela den stora mångfalden i dessa grupper, inklusive personer som identifierar sig som zigenare.

I EU-MIDIS II-undersökningen avses med *romer* de romer som är hemmahörande i de utvalda EU-medlemsstaterna och inte romer som har flyttat från en EU-medlemsstat till en annan.

Du hittar mer information i Europarådets (2012) [Descriptive glossary of terms relating to Roma issues](#), Strasbourg.

- 1 Europeiska unionens råd (2013), [rådets rekommendation 378/1 av den 9 december 2013 om verkningfulla åtgärder för integrering av romer i medlemsstaterna](#), EUT C 378, 24.12.2013.
- 2 Europeiska kommissionen, ["EU and Roma"](#) (på webben), 5 augusti 2016 och Europarådet (2012).

Revisionsrätten publicerade 2016 en särskild rapport om vilka effekter EU:s politiska initiativ och ekonomiskt stöd till integration av romer har gett³. I rekommendation 8 b i den rapporten uppmanas kommissionen att uppmuntra medlemsstaterna att på ett heltäckande sätt samla in statistiska uppgifter inom två år. Dessutom föreslår revisionsrätten att Eurostat skulle kunna ta med relevanta frågor i EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor och arbetskraftsundersökningen. Kommissionen avvisade dock den här rekommendationen eftersom det är svårt rent tekniskt, dyrt och dessutom rättsligt svårt i vissa länder att samla in statistiska uppgifter om etnicitet via EU:s statistikverktyg.

I FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling åtar sig medlemsländerna att följa upp arbetet med målen under de kommande 15 åren och ta fram indikatorer för detta. För att mäta framstegen och se till att ingen glöms bort kommer det att behövas tillgång till aktuella och tillförlitliga uppdelade uppgifter av hög kvalitet⁴.

Hantera behovet av uppgifter

EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) avhjälp den här bristen på uppgifter med sina undersökningar om etniska minoriteter och romer. I den här rapporten presenterar vi resultat i urval för romer med utgångspunkt i Europeiska unionens andra undersökning av minoriteter och diskriminering (EU-MIDIS II). Det fullständiga resultatet för romer kommer att offentliggöras 2017.

År 2008 undersökte byrån romer i sju EU-medlemsstater⁵ i EU:s första undersökning av minoriteter och diskriminering (EU-MIDIS I)⁶. År 2011 gjorde byrån – tillsammans med Europeiska kommissionen, FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och Världsbanken – en [andra undersökning om romer](#) i elva EU-medlemsstater⁷. Undersökningen samlade in uppgifter om deras sociala och ekonomiska situation inom områdena sysselsättning, utbildning, boende och hälso- och sjukvård och om deras erfarenheter av diskriminering och medvetenhet om rättigheter⁸.

År 2016 undersökte FRA romer en tredje gång, som en del av EU-MIDIS II, för att följa upp framstegen och undersöka hur den rättsliga och politiska utvecklingen hade påverkat förhållandena på plats. Den här

- 3 Europeiska revisionsrätten (2016).
- 4 Du hittar mer information på [webbplatsen](#) för Agenda 2030.
- 5 Bulgarien, Grekland, Polen, Rumänien, Slovakien, Tjeckien och Ungern.
- 6 FRA (2009).
- 7 Bulgarien, Frankrike, Grekland, Italien, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Spanien, Tjeckien och Ungern.
- 8 FRA (2012).

undersökningen bygger vidare på erfarenheterna av de tidigare undersökningarna, för att det ska gå att göra jämförelser med uppgifter från Eurostat och samtidigt så långt det är möjligt tillåta jämförelser med de föregående undersökningarna om romer.

Insamlingen av uppgifter

■ **Länder i undersökningen** – EU-MIDIS II samlade in uppgifter från mer än 25 500 intervjupersoner från olika etniska minoriteter och med invandrabakgrund i alla 28 EU-medlemsstater. De slutsatser som sammanfattas i den här rapporten bygger på 7 947 enskilda intervjuer med romska intervjupersoner i Bulgarien, Grekland, Kroatien, Portugal, Rumänien, Slovakien, Spanien, Tjeckien och Ungern. Dessutom samlade undersökningen in uppgifter om 33 785 romska personer som bodde i intervjupersonernas hushåll. De romer som bor i de nio länderna i undersökningen motsvarar ungefär 80 procent av de romer som bor i EU enligt Europarådets beräkningar⁹. Av de nio länder som ingick i EU-MIDIS II ingick åtta även i undersökningen om romer 2011 och sex i EU-MIDIS I 2008.

■ **Undersökningsresultatets representativitet** – uppgifterna är representativa för romer som bor i de nio EU-medlemsstaterna i geografiska eller administrativa enheter med en romsk befolkningstäthet på mer än 10 procent och som själva identifierar sig som romer eller som medlemmar i någon av de andra grupper som omfattas av detta paraplybegrepp. Resultatet i den här rapporten avspeglar levnadsvillkor, möjligheten att utnyttja grundläggande rättigheter och erfarenheter av diskriminering för upp till 80 procent av de romer som bor i de nio EU-medlemsstaterna i undersökningen (mer information finns i "[Undersökningen i korthet](#)").

■ **Deltagare i undersökningen** – personer i åldern 16 år eller äldre, som var bosatta i privata hushåll, som själva identifierade sig som romer och som haft sin normala bosättningsort i EU:s territorium i minst 12 månader kunde delta i undersökningen.

■ **Undersökningsfrågor** – intervjupersonerna lämnade uppgifter om sin privata situation och sina levnadsvillkor och lämnade också grundläggande sociala och ekonomiska uppgifter om alla medlemmar i hushållet. Undersökningen innehåller frågor om upplevelser av diskriminering i fråga om sysselsättning, utbildning, boende och vid användning av offentliga eller privata tjänster och även om i hur hög grad sådana incidenter rapporteras. Dessutom ställs det frågor om erfarenheter av utsatthet för brott (inklusive hatbrott). I undersökningen tillfrågas intervjupersonerna också om de känner till sina rättigheter och prövningsmekanismer. Frågeformuläret utgick från frågorna i EU-MIDIS I och undersökningen om romer 2011, men har justerats utifrån samråd med intressenter och sakkunniga och ett kognitivt förhandsprov 2014 (ett kvalitativt verktyg för att förbättra utformningen av frågeformulär)¹⁰. Intervjuerna i undersökningen gjordes mellan oktober 2015 och april 2016.

■ **Val av indikatorer** – den uppsättning indikatorer som används i den här rapporten återspeglar de prioriterade områdena i EU:s ram för nationella strategier för integrering av romer fram till 2020: sysselsättning och fattigdom, utbildning, boende, hälso- och sjukvård, diskriminering och medvetenhet om rättigheter. Detaljerade resultat och en analys av ytterligare indikatorer kommer att offentliggöras 2017. Indikatorerna är samma eller liknar dem som används i standardiserade EU-undersökningar som EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor eller arbetskraftsundersökningarna, för att det ska gå att göra analytiska jämförelser. De första jämförelserna med undersökningen om romer 2011 och EU-MIDIS I görs för jämförbara indikatorer och rapporteras bara när det finns större skillnader. Förbättringarna i urvalsmetoden och tillämpningen av viktningar i urvalsutformningen 2016 betyder att jämförbarheten med undersökningen om romer 2011 eller EU-MIDIS I är begränsad och att jämförelser måste göras med vissa förbehåll som beskrivs i de enskilda fallen (mer information om det här finns i "[Undersökningen i korthet](#)"). Vill man analysera trender i varje land i undersökningen måste man tänka på dessa förbehåll i metodiken, de statistiska variationerna och behovet av mer ingående analys.

9 Europarådet (2012).

10 Se Willis, G. B. (2005), s. 3.

1

Viktiga slutsatser och FRA:s yttranden

Följande yttranden från FRA, som utgår från de viktigaste slutsatserna från EU-MIDIS II om romer måste läsas utifrån de mål som anges i EU:s tillväxtstrategi Europa 2020 och framför allt rådets rekommendationer 2013 om verkningfulla åtgärder för integrering av romer i medlemsstaterna.

Enligt Europa 2020 ska antalet människor som hotas av fattigdom eller social utslagning minska med 20 miljoner fram till 2020. Romer är överrepresenterade bland dem som påverkas av fattigdom och social utslagning: I FRA:s första undersökning om romer 2011 löpte minst åtta av tio romer i undersökningen risk för fattigdom och i genomsnitt angav mindre än en tredjedel att de hade avlönat arbete. Samtidigt bodde nästan hälften i bostäder som saknade grundläggande faciliteter som kök, toalett, dusch eller badkar inomhus och elektricitet.

Därför antog kommissionen i april 2011 en EU-ram för nationella strategier för integrering av romer med fokus på fyra viktiga områden: utbildning, sysselsättning, hälso- och sjukvård och bostäder. Medlemsstaterna utformade nationella strategier för integrering av romer på grundval av den ramen. I december 2013 utfärdade rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor – EPSCO) en rekommendation med vägledning till medlemsstaterna för att öka verkan

i deras åtgärder för integrering av romer. Samtidigt anslog EU medel via struktur- och investeringsfonderna och införde ett särskilt tematiskt förhandsvillkor med krav på att det måste införas en lämplig nationell strategi för integrering av romer för att medlen för integrering av romer ska få användas.

1.1 Fattigdom och social utestängning

EU-MIDIS II visar att 80 procent av romerna fortfarande lever under fattigdomsstrecket i sitt land, att var tredje rom bor i bostäder utan rinnande vatten, att en av tio bor i bostäder utan elektricitet och att var fjärde rom (27 procent) och vart tredje romskt barn (30 procent) bor i ett hushåll som har drabbats av hunger minst en gång under den senaste månaden.

Detta visar att det fortfarande är långt kvar till målet för fattigdomsminskning genom sociala investeringar i rådets rekommendation 2013 om verkningfulla åtgärder för integrering av romer. Detsamma gäller för kommissionens rekommendation 2013 "Bryta det sociala arvet – investera i barnens framtid", som ger medlemsstaterna vägledning om hur de kan organisera och genomföra politik mot barnfattigdom och social utslagning.

FRA:s yttrande 1

EU-medlemsstaterna bör anpassa sina nationella reformprogram inom ramen för den europeiska planeringsterminen och ge högsta prioritet åt att minska de extrema formerna av fattigdom, framför allt hunger, undernäring och allvarlig bostadsbrist bland romer, något som också anges i FN:s hållbarhetsmål 1.

EU:s medlemsstater bör se till att de sociala skyddssystem och sociala tjänster som finns för missgynnade personer, däribland romer, är tillräckliga, tillgängliga och används av dem som kan ha rätt till dem.

De nationella målen för Europa 2020-strategin och de nationella reformprogrammen bör uttryckligen ta upp sårbarheten hos romska barn och se till att hushåll åtminstone har tillgång till tillfredsställande bostäder med rinnande vatten, elektricitet och tillräckligt med utrymme.

EU-medlemsstaterna bör använda fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt¹¹ fullt ut för att erbjuda kostnadsfria måltider i skolan och inom barnomsorgen till alla barn – även romer – som behöver det och som lider av undernäring.

FRA:s yttrande 2

EU-medlemsstaterna bör se till att åtgärder för att genomföra rådets rekommendation 2013 om tillträde till arbetsmarknaden tar tillräcklig hänsyn till övergången från utbildning till sysselsättning, så att investeringar i utbildning verkligen ger missgynnade personer möjligheter till arbete – även romer och i synnerhet ungdomar och kvinnor.

EU-medlemsstaterna bör uppmuntra företag att engagera sig mer, särskilt på lokal nivå. Medlemsstaterna bör överväga att stödja utvecklingen av sociala företag för att skapa hållbara arbetsplatser för romer, med särskild inriktning på romska kvinnor.

EU-medlemsstaterna bör genomföra rådets rekommendation 2013 om att främja sysselsättningsmöjligheter inom den offentliga förvaltningen för personer med ursprung i etniska minoriteter, till exempel romer, och framför allt kvinnor. Offentliga myndigheter kan ha nytta av etnisk mångfald bland personalen och samtidigt förbättra sin förståelse av de särskilda utmaningarna för romer och skapa goda förebilder för etniska minoritetsgrupper.

1.2 Deltagande på arbetsmarknaden

EU-MIDIS II visar att bara en av fyra romer i åldern 16 år eller äldre var "anställda" eller "egenföretagare" när undersökningen gjordes. Romska kvinnor angav en mycket lägre sysselsättningsgrad än romska män – 16 procent jämfört med 34 procent. Överlag visar undersökningen att andelen romer i åldern 20–64 år som har avlönat arbete är 43 procent, vilket ligger långt under EU-genomsnittet på 70 procent 2015. För unga är läget ännu värre: i genomsnitt deltog 63 procent av romerna i åldern 16–24 år varken i sysselsättning eller utbildning när undersökningen gjordes, jämfört med EU-genomsnittet på 12 procent för samma åldersgrupp. Även för den här åldersgruppen visar resultatet stora skillnader mellan könen. Bland unga romska kvinnor deltog 72 procent varken i sysselsättning eller utbildning, jämfört med 55 procent av de unga romska männen.

Detta tyder på att det kommer att bli mycket svårt att nå målet i rådets rekommendation 2013 om att vidta verkkningsfulla åtgärder för att garantera likabehandling av romer vad gäller tillträde till arbetsmarknaden och arbetstillfällen.

¹¹ Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (Fead) ger stöd till medlemsstaternas insatser för att ge materiellt bistånd – till exempel mat, kläder och viktiga personliga artiklar – till dem som har det sämst ställt.

1.3 Utbildning

Resultatet från den första undersökningen av romer 2011 var oroväckande. Det visade att bara ett av två romska barn i undersökningen gick i förskola och att endast en mycket liten andel fortsatte att studera efter den obligatoriska grundskolan. EU-MIDIS II visar att romska barn släpar efter sina jämnåriga icke-romska kamrater för alla utbildningsindikatorer. Det är bara ungefär hälften (53 procent) av de romska barnen från fyra år och upp till åldern för obligatorisk skolstart som går i förskolan. I genomsnitt studerar 18 procent av romerna i åldern 6–24 år på en nivå som är lägre än den som motsvarar deras ålder. Andelen romer bland elever som slutar skolan i förtid är oproportionerligt stor jämfört med befolkningen i stort. Segregation i skolan är fortfarande ett problem i Bulgarien, Grekland, Slovakien och Ungern, trots att detta är förbjudet enligt lag, något som också har bekräftats i rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) nyligen.

Detta tyder på att målet för rådets rekommendation 2013 om att vidta verkkningsfulla åtgärder för att garantera likabehandling och fullt tillträde för romska barn till ordinarie utbildning av kvalitet och se till att alla romska elever slutför åtminstone obligatorisk utbildning inte har nåtts. Resultatet tyder på att de offentliga myndigheterna inte har vidtagit verkkningsfulla åtgärder för att se till att romska barn deltar på lika villkor i förskola eller barnomsorg, gymnasieutbildning och eftergymnasial utbildning.

FRA:s yttrande 3

EU-medlemsstaterna bör följa uppmaningen i rådets rekommendation 2013 om att undanröja all eventuell skolegregation genom att omedelbart vidta åtgärder för att se till att alla romska barn deltar på lika villkor i integrerade skolor och klasser.

De nationella utbildningsmyndigheterna bör ha ett nära samarbete med det romska civila samhället och de lokala myndigheterna för att lösa konflikter i samhället och/eller undanröja uttryck för antiziganism som hindrar romska föräldrar från att sätta sina barn i integrerade skolor och klasser.

De lokala myndigheterna bör ta hänsyn till de övergripande levnadsvillkor och hinder som romska barn ställs inför när det gäller utbildning. Politiska åtgärder bör erbjuda incitament och socialt stöd och inlärningsstöd vid skolorna för att uppväga de många utmaningar som romska barn möter och stärka deras möjligheter att få en start på samma villkor.

Nationella utbildningsmyndigheter bör ge det stöd och de resurser som behövs till skolor med romska elevpopulationer för att se till att romska barn sätts i rätt klass utifrån sin ålder och för att minska andelen elever som slutar skolan i förtid.

1.4 Medvetenhet om rättigheter och rapportering av diskriminering

I 2011 års undersökning av romer svarade ungefär hälften av intervjupersonerna att de hade känt sig diskriminerade på grund av sitt etniska ursprung. Det vara bara en minoritet som var medvetna om att det fanns lagar som förbjuder diskriminering på grund av etniskt ursprung när man söker ett jobb.

EU-MIDIS II visar att romer fortfarande möter oacceptabelt mycket diskriminering i sin vardag – när de söker jobb, på arbetsplatsen, i utbildningen, inom hälso- och sjukvård, eller när de tar kontakt med myndigheter eller går in i en butik. Nästan en av två romer (41 procent) hade känt sig diskriminerade på grund av sitt etniska ursprung minst en gång inom något av dessa områden i vardagslivet under de senaste fem åren. En av fyra romer (26 procent) anger att den senaste incidenten där de upplevde diskriminering inträffade under de senaste 12 månaderna före undersökningen. De områden där diskriminering har förekommit oftast under de senaste 12 månaderna gäller användning av offentliga eller privata tjänster (19 procent) och när man söker arbete (16 procent). I genomsnitt är det dock bara 12 procent av romerna som rapporterar sina upplevelser av diskriminering till

en myndighet. Dessutom känner nästan en tredjedel (27 procent) av romerna inte till någon lag som förbjuder diskriminering på grund av etniskt ursprung och de flesta romer (82 procent) känner inte till några organisationer som ger stöd till offer för diskriminering.

Detta tyder på att det fortfarande återstår mycket att göra för att se till att direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung (2000/43/EG)¹² verkligen tillämpas, trots att detta krävs uttryckligen i rådets rekommendation 2013 och att rekommendationen hänvisar till en rad övergripande politiska åtgärder för att ta itu med diskriminering.

FRA:s yttrande 4

EU-medlemsstaterna bör se till att deras offentliga myndigheter och organ med ansvar för likabehandling vidtar de åtgärder som krävs för att tillämpa direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung (2000/43/EG) effektivt och i praktiken, i enlighet med kravet i rådets rekommendation 2013 och med särskilt fokus på jämställdhetsaspekter.

EU-medlemsstaterna och Europeiska kommissionen bör stärka stödet till det civila samhällets ansträngningar för att öka medvetenheten om rättigheter bland romer.

EU-medlemsstaterna bör genomföra artikel 10 i direktiv 2000/43/EG fullt ut. Enligt den artikeln är medlemsstaterna skyldiga att "på lämpligt sätt och på hela sitt territorium informera berörda personer om de bestämmelser som antas enligt detta direktiv och om relevanta bestämmelser som redan gäller".

1.5 Mot effektivare övervakning och utvärdering

En av de strukturella åtgärder som krävs i rådets rekommendation 2013 gäller övervakning och utvärdering av politiken. Europeiska kommissionen och FRA har i flera år förespråkat insamling av uppgifter som kan delas upp på etniskt ursprung, som bygger på information om hur intervjupersonerna själva identifierar sig och som samlas in på frivillig basis och med full respekt för EU:s och nationella bestämmelser om uppgiftsskydd. FRA gör regelbundet undersökningar om medlemmar i etniska, religiösa och andra minoriteter. Det bästa sättet

¹² Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung, EGT L 180, 19.7.2000, s. 22.

att utveckla en gemensam metod som ger relevanta och jämförbara uppgifter om den romska befolkningsgruppen i medlemsstaterna för att övervaka deras sociala integrering skulle vara att göra det på EU-nivå i nära samarbete med alla medlemsstater.

Därför uppmanar Europeiska revisionsrätten – i rekommendation 8 i sin särskilda rapport 2016 om EU:s politiska initiativ och ekonomiska stöd till integrering av romer – kommissionen att utarbeta en gemensam metod tillsammans med medlemsstaterna. Enligt revisionsrätten bör kommissionen "uppmana medlemsstaterna, i enlighet med nationella rättsliga ramar och EU:s lagstiftning och de möjliga undantag som finns, att på ett heltäckande sätt samla in statistiska uppgifter om etnicitet inom två år".

FRA:s yttrande 5

Kommissionen bör uppmantra EU-medlemsstaterna att överväga att samla in statistiska uppgifter om etnicitet i arbetskraftsundersökningen och i EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor. Även om det är svårt tekniskt och rättsligt sett och dessutom dyrt att samla in statistiska uppgifter om den romska befolkningsgruppen har enskilda medlemsstater med framgång provat att lägga in frågor om etnicitet i EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor och i arbetskraftsundersökningen.

2

Vad visar resultaten?

2.1 Fattigdom och marginaliserade levnadsvillkor

I artikel 25 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som det hänvisas till i artikel 11 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, fastställs att var och en har "rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster"¹³. Tillsammans med den europeiska sociala stadgan (reviderad) skapar dessa internationella instrument för mänskliga rättigheter en bredare grund för att utveckla EU:s nya pelare för samråd om sociala rättigheter som kommissionen tillkännagav 2016¹⁴.

Ett av målen för Europa 2020-strategin är att bekämpa fattigdom och social utslagning. I rådets rekommendation 2013 om verkningsfulla åtgärder för integrering av romer kopplas fattigdomsminskning till politik för att aktivera människor på arbetsmarknaden och ge dem möjligheter¹⁵. Fattigdomsminskning står också i centrum för mål 1 i Förenta nationernas (FN:s) mål för hållbar utveckling, där det krävs att fattigdom i alla dess former ska avskaffas överallt fram till 2030 och att fattiga och utsatta ska få socialt skydd och ökad tillgång till grundläggande tjänster¹⁶.

FN:s mål och delmål för hållbar utveckling

Mål 1: Avskaffa fattigdom i alla dess former överallt.

Delmål 1. Senast 2030 avskaffa den extrema fattigdomen för alla människor överallt. Med extrem fattigdom avses för närvarande människor som lever på mindre än 1,25 US-dollar per dag.

Delmål 2. Till 2030 minst halvera den andel män, kvinnor och barn i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner.

Delmål 3. Införa nationellt lämpliga system och åtgärder för socialt skydd för alla, inklusive grundskydd, och senast 2030 säkerställa att de omfattar en väsentlig andel av de fattiga och de utsatta.

Mål 10: Minska ojämlikheten inom och mellan länder.

Delmål 1. Till 2030 successivt uppnå och upprätthålla en inkomstillväxt högre än det nationella genomsnittet för de 40 procent av befolkningen som har lägst inkomst.

2.1.1 Inkomstfattigdom

I andelen med risk för fattigdom ingår de personer som lever i hushåll med en ekvivalerad hushållsinkomst under det nationella fattigdomsstrecket, dvs. 60 procent av den årliga medianinkomsten efter sociala transfereringar. Värdet offentliggörs varje år av Eurostat¹⁷.

¹³ Förenta nationerna (FN), generalförsamlingen, Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, 10 december 1948, artikel 25. Se även FN:s generalförsamling, Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, 3 januari 1976, artikel 11.

¹⁴ Europeiska kommissionen (2016).

¹⁵ Rådets rekommendation 2013, rekommendation 2.6, Fattigdomsminskning genom sociala investeringar.

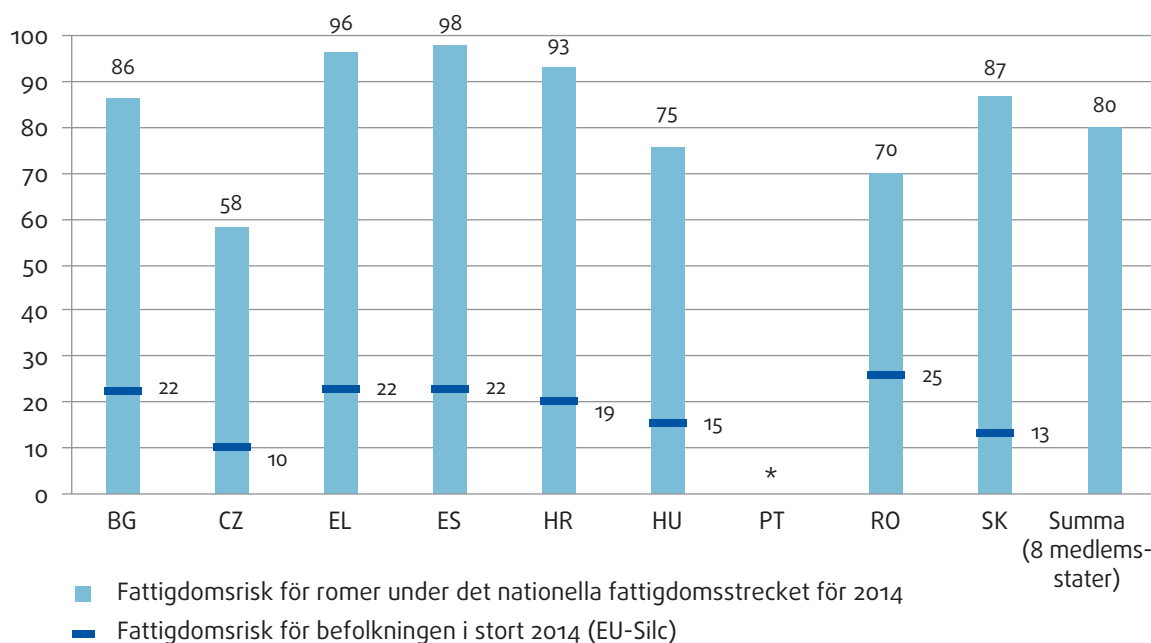
¹⁶ Se *Mål för hållbar utveckling-1*. Se även FRA (2016).

¹⁷ Den fattigdomsrisken som beräknas utifrån EU-MIDIS II är inte helt jämförbar med EU:s indikator "fattigdomsrisken efter sociala transfereringar". Inkomstuppgifterna i EU-MIDIS II samlades in 2015-2016, men det fattigdomsstreck som används baseras på uppgifter från 2014 års EU-statistik över inkomst- och levnadsvillkor (den senaste som fanns tillgänglig när undersökningen utformades). Eftersom fattigdomsstrecket 2015-2016 sannolikt ligger högre är det risk för att den här rapporten underskattar fattigdomsrisken för romer. I EU-MIDIS II tillfrågades intervjupersonerna om deras nuvarande månadsinkomst för hushållet. Detta kan leda till att den årliga hushållsinkomsten underskattas, vilket innebär att EU-MIDIS II kan överskatta andelen som löper risk för att drabbas av fattigdom. De uppgifter som samlas in för Eurostats indikator visar å andra sidan uppgifter om årliga hushållsinkomster.

Generellt lever 80 procent av romerna i undersökningen och deras barn med en inkomst som ligger under det nationella fattigdomsstrecket (Diagram 1). Som jämförelse kan sägas att i genomsnitt för EU som helhet löpte 17 procent av befolkningen risk att drabbas av fattigdom 2014. I Spanien (98 procent), Grekland (96 procent) och

Kroatien (93 procent) hade så gott som hela den romska befolkningen i undersökningen inkomster som låg under det nationella fattigdomsstrecket. Andelen är lägst i Tjeckien (58 procent) – men den är ändå nästan sex gånger större än för befolkningen i stort.

Diagram 1: Fattigdomsrisk (under 60 procent av den ekvivalerade medianinkomsten efter sociala transfereringar) för romer jämfört med Eurostats uppgifter om fattigdomsrisk för befolkningen i stort 2014, per EU-medlemsstat (%)^{a, b}

Anm.: * Ej tillämpligt. Det går inte att ange något värde för Portugal på grund av att det saknas ett stort antal värden (> 50 procent).

^a Av alla personer i romska hushåll (n=26 571), viktade resultat.

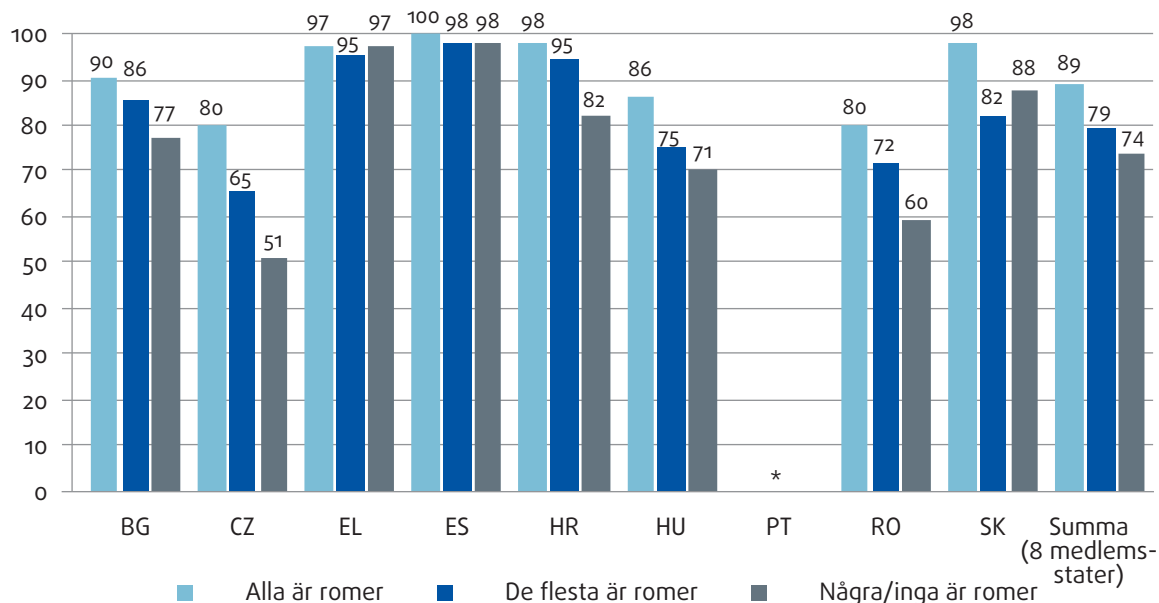
^b Fattigdomsrisk baserad på EU-MIDIS II-undersökningen innebär alla personer med en ekvivalerad nuvarande disponibel månadsinkomst för hushållet som är mindre än en tolfedel av det nationella fattigdomsstrecket 2014 (offentliggjort av Eurostat). Den ekvivalerade disponibla inkomsten är hushållets totala inkomst efter skatt och andra avdrag, dividerad med antalet medlemmar i hushållet omräknade till ekvivalerade vuxna med hjälp av OECD:s modifierade ekvivalensskala (1-0,5-0,3). Eurostat [ilc_lioz] (nedladdning den 14 september 2016).

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, EU-Silc 2014

Inkomstfattigdomen verkar vara relaterad till bostadssegregationen av romer. I de flesta länder är andelen romer som löper fattigdomsrisk störst i områden där "alla" eller "de flesta" invånarna har romsk bakgrund enligt intervjupersonernas bedömning (Diagram 2). Grekland och Spanien utgör undantagen från denna regel. Där är fattigdomsriskerna mycket höga, men det finns inte några större skillnader mellan olika bostadsområden.

På frågan om hushållets sammanlagda inkomst räcker för att få ekonomin att gå ihop anger 92 procent av romerna i undersökningen att de har vissa svårigheter med detta, medan 45 procent säger att de har "stora svårigheter". I Grekland och Portugal var denna andel 74 procent (Diagram 3).

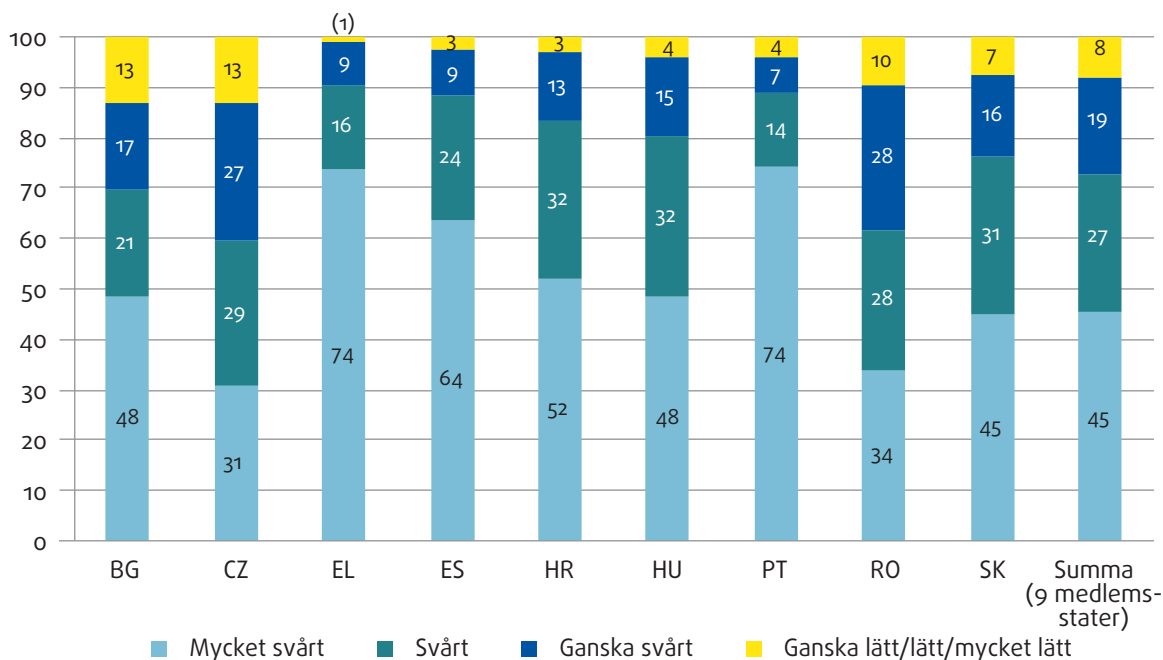
Diagram 2: Fattighetsrisk^a och koncentration^b av romer i bostadsområden, per EU-medlemsstat (%) ^c

Anm.: * Ej tillämpligt. Det går inte att ange något värde för Portugal på grund av att det saknas ett stort antal värden (> 50 procent).
^a Av alla personer i romska hushåll, utom Portugal (n=26 419), viktade resultat.
^b Frågan om koncentration var följande: "Hur många av invånarna i ditt bostadsområde skulle du säga har romsk bakgrund: alla, de flesta, några, eller inga invånare?"
^c Avrundningar kan innebära att summorna för kategorier i diagrammet avviker från angivelserna i texten med en procentenhet.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

Diagram 3: Förmåga att "få ekonomin att gå ihop", romer, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

Anm.: ^a Av alla personer i romska hushåll (n=31 334), viktade resultat.
^b Undersökningsfråga: "Om du tänker på ditt hushålls sammanlagda inkomster, kan ditt hushåll få ekonomin att gå ihop?"
^c Avrundningar kan innebära att summorna för kategorier i diagrammet avviker från angivelserna i texten med en procentenhet.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

2.1.2 Hunger

I artikel 25 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och artikel 11 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter fastställs att var och en har rätt till mat och nödvändiga sociala tjänster. Rätten till socialt stöd fastställs också i artikel 34 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna (tillgång till social trygghet och socialt stöd). Det är uppenbart att dessa rättigheter kränks om människor drabbas av hunger och undernäring. FN-kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter tolkade rätten till tillräckligt med mat i Allmän kommentar 12 (1999) och fastställde att denna rätt tillgodoses när varje kvinna, man och barn, ensamma eller tillsammans med andra, i alla situationer har ekonomisk och fysisk tillgång till tillräcklig och lämplig föda. Att avskaffa hunger och uppnå tryggad livsmedelsförsörjning är också en grundprincip i målen för hållbar utveckling.

Diagram 4 visar att 7 procent av romerna i undersökningen lever i hushåll där minst en person regelbundet hade gått och lagt sig hungrig under den föregående månaden (dvs. minst fyra gånger). Detta är något som 17 procent av romerna i Kroatien har upplevt, 13 procent av romerna i Grekland och 11 procent av romerna i Ungern. I Grekland lever nästan varannan person (47 procent) i ett hushåll där en person hade fått gå och lägga

FN:s mål och delmål för hållbar utveckling

Mål 2: Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk.

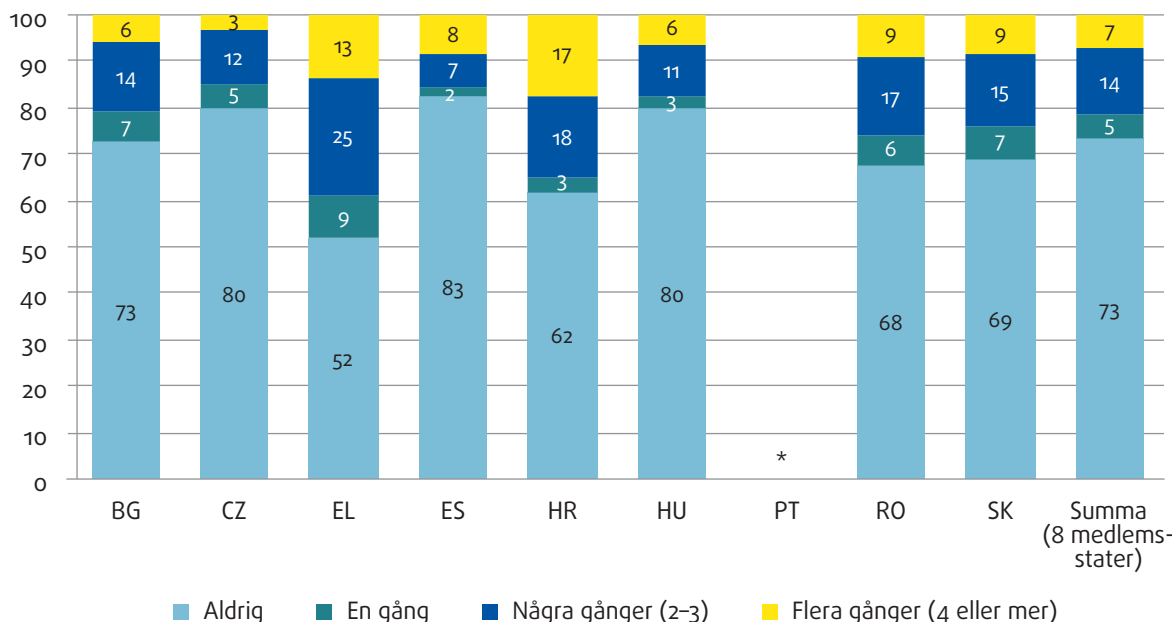
Delmål 1. Senast 2030 avskaffa hunger och garantera alla människor, i synnerhet de fattiga och människor i utsatta situationer, inklusive små barn, tillgång till tillräckligt med säker och näringsrik mat året om.

Delmål 2. Senast 2030 avskaffa alla former av undernäring, bland annat genom att senast 2025 nå de internationellt överenskomna målen i fråga om tillväxthämning och undervikt bland barn under fem år, samt tillgodose tonårsflickors, gravida och ammande kvinnors samt äldre personers näringsbehov.

sig hungrig minst en gång under den föregående månaden. Detta är särskilt oroväckande eftersom Grekland har den största andelen romer med avlönat arbete, vilket inte verkar räcka till för att täcka ens de grundläggande behoven, till exempel mat. Dessutom visar resultatet att i genomsnitt vart tredje romskt barn i länderna i undersökningen lever i ett hushåll som hade drabbats av hunger minst en gång under den föregående månaden.

Jämfört med undersökningen 2011 minskade andelen romer som levde i hushåll där minst en person hade gått och lagt sig hungrig minst en gång under den föregående

Diagram 4: Romer som lever i hushåll där minst en person hade fått gå och lägga sig hungrig en gång, några gånger eller minst fyra gånger under den senaste månaden, per EU-medlemsstat (%) ^{a, b}

Anm.: * Ej tillämpligt. Det går inte att ange något värde för Portugal på grund av att det saknas ett stort antal värden (> 25 procent).

^a Av alla personer i romska hushåll (n=31 793), viktade resultat.

^b Undersökningsfråga: "Har du eller någon annan i hushållet gått och lagt sig hungrig någon gång under förra månaden på grund av att det inte fanns tillräckligt med pengar eller mat? Om svaret är ja, hur många gånger hände det under förra månaden?"

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

månaden i Bulgarien, Rumänien, Tjeckien och Ungern. I Grekland, Slovakien och Spanien var andelen oförändrad.

2.2 Deltagande på arbetsmarknaden

Artikel 15 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna skyddar rätten att arbeta. Det första överordnade målet för Europa 2020-strategin är att 75 procent av EU:s befolkning i åldern 20–64 år ska ha ett arbete 2020. I rådets rekommendation 2013 uppmanas medlemsstaterna att vidta verkningfulla åtgärder för att uppnå det målet, bland annat genom att bekämpa diskriminering och främja möjligheterna till en första arbetslivserfarenhet, yrkesutbildning, utbildning på arbetsplatsen, livslångt lärande och kompetensutveckling, och genom att stödja egenföretagande och entreprenörskap. Tre av delmålen för FN:s mål för hållbar utveckling-8 – ”Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning och anständiga arbetsvillkor för alla” – är inriktade på deltagande på arbetsmarknaden.

FN:s mål och delmål för hållbar utveckling

Mål 8: Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Delmål 5. Senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning, samt lika lön för likvärdigt arbete.

Delmål 6. Till 2020 väsentligt minska den andel ungdomar som varken arbetar eller studerar.

Delmål 8. Skydda arbetstagarnas rättigheter och främja en trygg och säker arbetsmiljö för alla arbetstagare, inklusive arbetskraftsinvandrare, i synnerhet kvinnliga migranter, och människor i otrygga anställningar.

2.2.1 Huvudsaklig förvärvsverksamhet

I genomsnitt beskrev en av fyra romer i åldern 16 år eller äldre (25 procent) sin huvudsakliga förvärvsverksamhet som ”anställd” eller ”egenföretagare” när undersökningen gjordes (tabell 1). Detta omfattar både hel- och deltidsarbete och även ”tillfälligt” arbete, när det betraktades som den huvudsakliga förvärvsverksamheten¹⁸. Nästan dubbelt så många (64 procent) personer anger att de har sysselsättning i befolkningen

i stort i de berörda nio EU-medlemsstaterna¹⁹. Det har inte skett någon större förbättring jämfört med undersökningen 2011. Störst andel romer anger själva att de har sysselsättning i Grekland (43 procent), följt av Ungern (36 procent) och Portugal (34 procent). Lägst andel finns i Kroatien (8 procent) och Spanien (16 procent).

En tredjedel av medlemmarna i de romska hushållen i undersökningen (34 procent) är ”arbetslösa” enligt egen utsago, med andelar på mer än 50 procent i Kroatien (62 procent), Spanien (57 procent) och Bulgarien (55 procent). Andelen arbetslösa enligt egen utsago är särskilt låg i Rumänien (5 procent), följt av Portugal (17 procent) och Ungern (23 procent). Eftersom uppfattningen om huruvida man är arbetslös och andelen personer som arbetar inom hushållet är kopplade till varandra skulle det behövas en närmare undersökning på landsnivå för att ta reda på om det finns en underregistrering av arbetslöshet eller om människor har lämnat arbetsmarknaden och om detta i så fall beror på uppgivenhet.

Dessutom visar Tabell 1 att det finns stora skillnader mellan könen: 34 procent av de romska männen anger ”anställd” som sin huvudsakliga förvärvsverksamhet, medan bara 16 procent av de romska kvinnorna gör det. I befolkningen i stort är skillnaderna mellan kvinnor och män också stora, men inte lika stora som bland romerna (71 procent av männen arbetar, jämfört med 57 procent av kvinnorna). Den stora skillnaden mellan mäns och kvinnors deltagande på arbetsmarknaden bland romer skulle kunna förklaras av att en större andel kvinnor anger att arbete i hushållet är deras huvudsakliga förvärvsverksamhet. Även i undersökningen om romer 2011 var skillnaden stor mellan mäns och kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och en större andel kvinnor hade ”arbete i hushållet” som sin huvudsakliga förvärvsverksamhet, vilket 2016 (precis som 2011) var den näst största kategorin egenrapporterad verksamhet efter ”arbetslöshet”. Enligt undersökningsresultatet från EU-MIDIS II anger 28 procent av alla romska kvinnor i undersökningen ”arbete i hushållet” som sin huvudsakliga förvärvsverksamhet, jämfört med 6 procent av alla romska män. Andelen är hög för romska kvinnor jämfört med kvinnor i befolkningen i stort, vilket kan förklaras av förväntningar på traditionella könsroller²⁰.

Ungefär 12 procent av de romska intervjupersonerna anger ”pensionär” som sin huvudsakliga förvärvsverksamhet. Där finns det inga större skillnader mellan kvinnor och män. Detta värde är förhållandevis lågt och avspeglar att romer i genomsnitt är yngre än befolkningen i stort. Detta skulle kunna förklaras av högre födelsetal och kortare förväntad livslängd bland romer i de flesta av länderna i undersökningen²¹. Andelen ”pensionerade” romer är lägst i Grekland och Kroatien (båda 2 procent).

¹⁸ ”Huvudsaklig förvärvsverksamhet” efterfrågar den aktuella sysselsättningsstatusen för alla medlemmar i hushållet. Det skiljer sig från ILO:s koncept för sysselsättning och det som används i arbetskraftsundersökningen (variabel MAINSTAT). ”Sysselsättning” omfattar också små mängder obetalt arbete i familjeföretag, eftersom detta bidrar till familjens inkomst.

¹⁹ Baserat på en begäran om uppgifter från Eurostat om arbetskraftsundersökningens resultat för egna utsagor om arbetsmarknadsstatus (MAINSTAT), 15 år eller äldre.

²⁰ FRA (2014).

²¹ Fundación Secretariado Gitano (red.) (2009).

Tabell 1: Nuvarande huvudsakliga förvärvsverksamhet i nio EU-medlemsstater, alla personer i romska hushåll i åldern 16 år eller äldre (%) ^{a,b}

EU-medlemsstat		Anställd	Arbetslös	Arbetar inte på grund av sjukdom eller funktionshinder	Arbete i hushållet	Pensionerad	Icke-verksam av andra skäl (utbildning, militärtjänstgöring osv.)
BG	Kvinnor	16	59	(1)	6	16	3
	Män	29	52	(1)	(0)	13	5
	Summa	23	55	1	3	14	4
CZ	Kvinnor	21	30	5	18	18	8
	Män	37	35	3	(1)	16	8
	Summa	29	32	4	9	17	8
EL	Kvinnor	20	26	2	48	(1)	(2)
	Män	67	25	4	(0)	(2)	(2)
	Summa	43	26	3	25	2	2
ES	Kvinnor	12	51	3	24	6	4
	Män	21	63	5	(0)	6	5
	Summa	16	57	4	12	6	5
HR	Kvinnor	5	51	4	34	(1)	6
	Män	11	74	3	(0)	(2)	8
	Summa	8	62	4	17	2	7
HU	Kvinnor	26	22	8	14	13	17
	Män	45	24	5	(0)	16	9
	Summa	36	23	6	7	14	13
PT	Kvinnor	23	12	(1)	46	9	9
	Män	44	22	(1)	(1)	15	18
	Summa	34	17	(1)	24	12	13
RO	Kvinnor	13	4	2	59	10	11
	Män	42	6	4	22	13	13
	Summa	28	5	3	40	12	12
SK	Kvinnor	14	46	4	15	13	8
	Män	26	50	4	(1)	11	8
	Summa	20	48	4	8	12	8
Summa (9 medlemsstater)	Kvinnor	16	32	3	28	12	8
	Män	34	35	4	6	12	9
	Summa	25	34	4	17	12	8

Anm.: ^a Av alla personer i åldern 16 år eller äldre i romska hushåll (n=22 097), viktade resultat.

^b Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Resultat som baseras på 20-49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 oviktade observationer återges därför inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

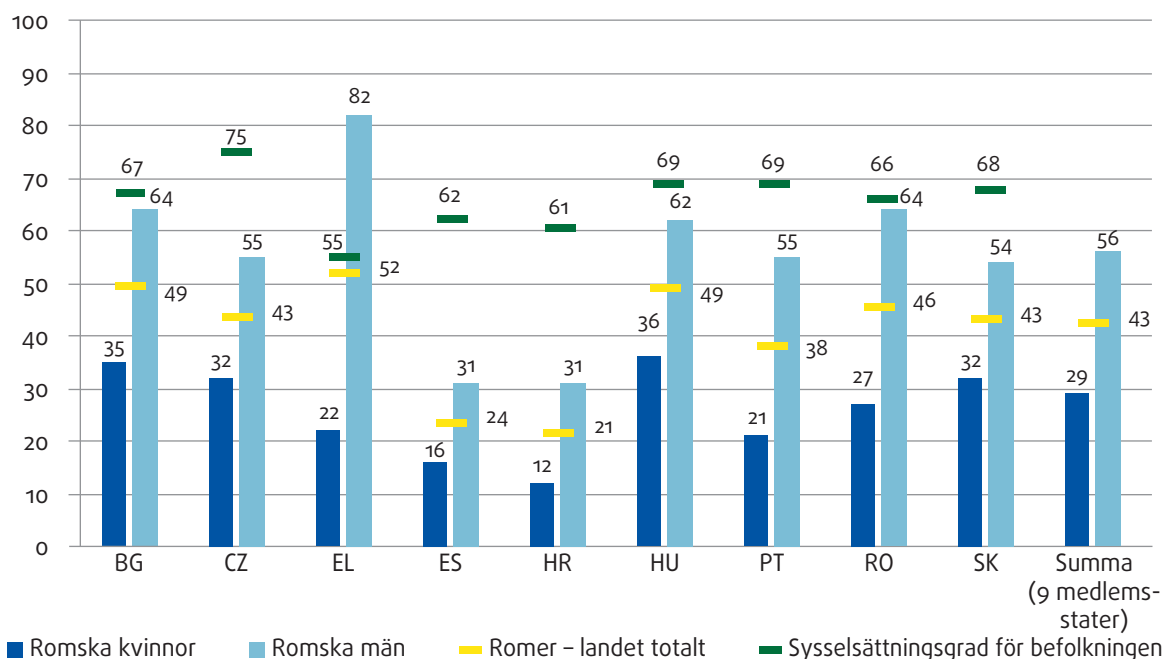
Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

2.2.2 Avlönat arbete

Begreppet *avlönat arbete* avser personer som var "anställda" eller "egenföretagare" när undersökningen gjordes²² och omfattar även dem som utförde något arbete under de föregående fyra veckorna för att tjäna lite pengar²³. Detta motsvarar i grova drag den definition av sysselsättningsgrad som Eurostat använder för att mäta Europa 2020-målen²⁴.

Frågan om "något avlönat arbete under de senaste fyra veckorna" höjer den egenrapporterade sysselsättningsgraden med 18 procentenheter. Totalt blir andelen avlönat arbete för romer i de nio EU-medlemsstaterna därför 43 procent (Diagram 5). Detta är mycket lägre än den genomsnittliga sysselsättningsgraden i EU-28, som var 70 procent 2015. Andelen avlönat arbete är störst i Grekland (52 procent) och minst i Kroatien (21 procent).

Diagram 5: Andel romska kvinnor och män i avlönat arbete^a i åldern 20–64 år, inklusive egenföretagare och tillfälligt arbete eller arbete under de senaste fyra veckorna, jämfört med Europa 2020-sysselsättningsgraden 2015 (Eurostat)^b, per EU-medlemsstat (%)

Anm.: ^a Av alla personer i åldern 20–64 år i romska hushåll (n=17 806), viktade resultat.

^b Europa 2020-sysselsättningsgrad 2015: Eurostat t2020_10 (nedladdning den 13 september 2016). Beräkningen görs genom att antalet personer i åldern 20–64 år i sysselsättning divideras med den totala befolkningen i samma åldersgrupp. Indikatorn baseras på ILO:s koncept, arbetskraftsundersökningen.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

- 22 Oavlönade medhjälpare i familjeföretag ingår inte i den här definitionen.
- 23 I undersökningen om romer 2011 ställdes det ingen fråga om "avlönat arbete under de senaste fyra veckorna". Därför går det inte att göra några direkta jämförelser med resultatet 2016.
- 24 Den beräknade andelen avlönat arbete går inte att jämföra exakt med Eurostats definition av sysselsättningsgrad som baseras på ILO:s koncept och där man med begreppet sysselsatta personer avser personer över 15 år som under mätveckan utförde minst en timmes arbete antingen som oavlönade arbetstagare eller egna företagare alternativt som oavlönade medhjälpare i företag tillhörande make/maka eller annan familjemedlem. Detta omfattar även personer som hade anställning, men som var tillfälligt frånvarande under perioden. Den beräknade andelen avlönat arbete i undersökningen om romer baseras på hushållsregistret och intervjupersonernas egna utsagor om sin nuvarande huvudsakliga förvärvsverksamhet i frågeformuläret. Personer som arbetade som oavlönade medhjälpare i familjeföretag räknades inte in. Om den huvudsakliga förvärvsverksamheten var "icke-verksam" eller "oavlönad" tillfrågades personen om den hade "utfört något arbete under de senaste fyra veckorna för att tjäna lite pengar". Syftet med den frågan var att fånga upp informellt arbete och småjobb som kan bidra till en familjs överlevnad och som kan vara särskilt relevanta för vissa romska hushåll.

I alla länder fanns det stora skillnader mellan kvinnor och män. Störst skillnader noterades i Grekland (22 procent av de romska kvinnorna hade avlönat arbete jämfört med 82 procent av de romska männen), följt av Rumänien (27 procent jämfört med 64 procent). Minst skillnad mellan kvinnor och män var det i Spanien, där 16 procent av de romska kvinnorna och 31 procent av de romska männen hade ett avlönat arbete under de föregående fyra veckorna.

Andelen romer med avlönat arbete ligger närmast andelen för befolkningen i stort i Grekland och andelen romska män är till och med större än motsvarande siffra för befolkningen i stort. Å ena sidan kan detta delvis förklaras av den stora andel romer som uppger att de är "egenföretagare" och som har tillfälliga arbeten, något som även konstaterades i undersökningen om romer 2011. Å andra sidan tyder kombinationen av en stor andel personer med avlönat arbete och stor fattigdom (96 procent för romer i Grekland) att många romer är "arbetande fattiga" eller främst arbetar med lågavlönade yrken. I alla övriga länder är andelen romer med avlönat

arbete lägre än motsvarande andel i befolkningen i stort för såväl romska män som romska kvinnor.

Andelen personer i avlönat arbete varierar kraftigt med åldern (Tabell 2), med liknande mönster i alla länder i undersökningen. Sammanlagt har 48 procent av personerna i åldern 25–54 år och 38 procent av personerna i åldern 20–24 år avlönat arbete. Läget är dock betydligt sämre för äldre: i genomsnitt har bara 24 procent av romerna i åldern 55–64 år avlönat arbete, jämfört med i genomsnitt 53 procent av samma åldersgrupp i EU-28. Det är bara i Portugal (49 procent) och Grekland (48 procent) som andelen romer i åldern 55 år eller äldre med avlönat arbete ligger nära sysselsättningsgraden för befolkningen i stort. För alla åldersgrupper ligger sysselsättningsgraden dock långt under Europa 2020-målet att 75 procent ska ha ett arbete. Läget är ungefär lika dystert för unga romer – i åldern 16–24 år: i genomsnitt har bara 27 procent avlönat arbete, jämfört med i genomsnitt 33 procent av ungdomarna i samma åldersgrupp i EU-28.

Tabell 2: Avlönat arbete bland romer i åldern 20–64 år, inklusive egenföretagare, tillfälligt arbete och arbete under de föregående fyra veckorna, per åldersgrupp och land (%) ^{a,b,c}

EU-medlemsstat	20–24 år	25–54 år	55–64 år	Summa 20–64 år
BG	45	55	31	49
CZ	34	50	22	43
EL	45	55	48	52
ES	24	25	16	24
HR	22	22	(19)	21
HU	47	56	22	49
PT	28	37	49	38
RO	43	52	22	46
SK	35	48	23	43
Summa	38	48	24	43

Anm.: ^a Av alla personer i åldern 20–64 år i romska hushåll (n=17 806), viktade resultat.

^b Baserat på frågeformuläret för hushåll och frågeformuläret för intervjupersonerna, om egen utsaga om nuvarande huvudsakliga förvärvsverksamhet. Om den huvudsakliga förvärvsverksamheten var "icke-verksam" tillfrågades personen om den hade "utfört något arbete under de senaste fyra veckorna för att tjäna lite pengar". Personer som hjälpte till utan lön i familjeföretag räknades inte in.

^c Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Resultat som baseras på 20–49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 oviktade observationer återges därför inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

2.2.3 Unga som varken arbetar eller studerar

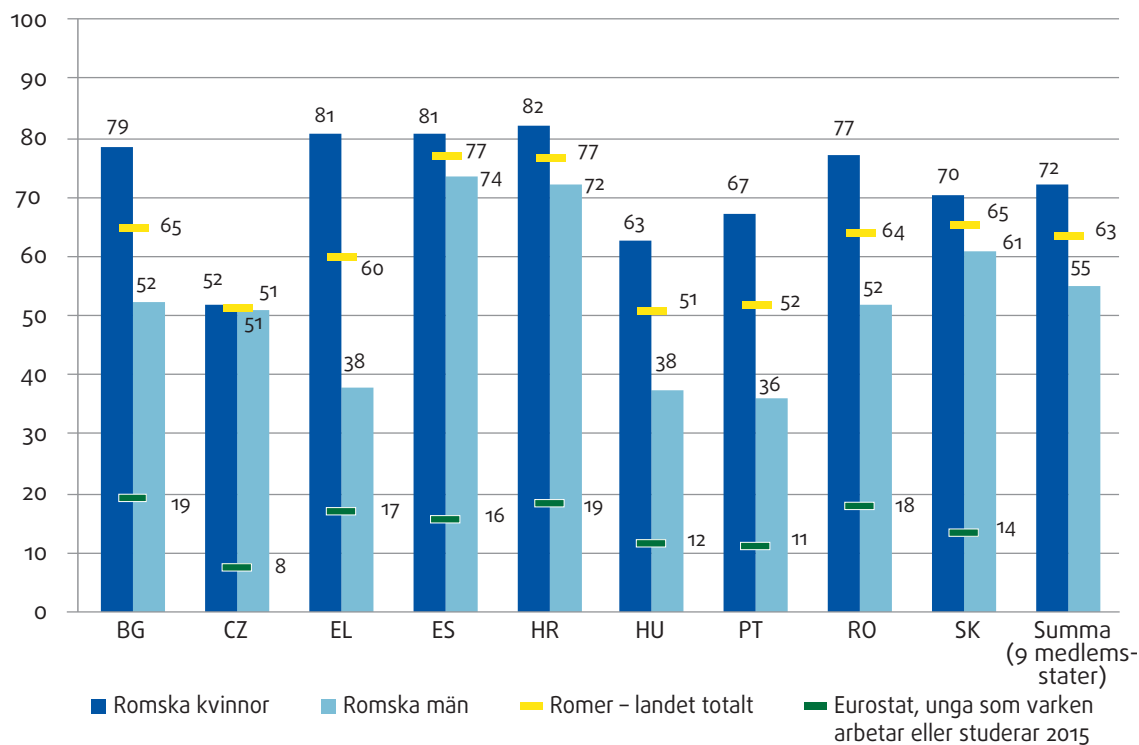
Eurostat brukar offentliggöra siffror varje år över personer i åldern 15–24 år som varken studerar eller arbetar. Detta är en viktig indikator på andelen unga som enbart har gått ut grundskolan och som varken arbetar eller studerar.

En liknande indikator som har beräknats för romer i åldern 16–24 år utifrån EU-MIDIS II visar att andelen unga romer som varken har arbete, studier eller vidareutbildning som sin huvudsakliga sysselsättning i genomsnitt är 63 procent – jämfört med 12 procent av befolkningen i stort i samma åldersgrupp i EU-28²⁵. Skillnaden mellan unga romer och befolkningen i stort är särskilt stor i Tjeckien, där andelen romer som varken

arbetar eller studerar är sex gånger större än för befolkningen i stort (Diagram 6).

Det finns också stora skillnader mellan kvinnor och män. I genomsnitt för de nio länderna i undersökningen uppgår andelen romska kvinnor i åldern 16–24 år som varken arbetar eller studerar till 72 procent, jämfört med 55 procent för unga romska män. Skillnaderna är störst i Grekland, Portugal och Ungern. I Grekland uppgår andelen romska kvinnor i åldern 16–24 år som varken arbetar eller studerar till 81 procent, jämfört med 38 procent unga romska män. Motsvarande andel uppgår till 67 procent i Portugal och 63 procent i Ungern för unga romska kvinnor och till 36 procent respektive 38 procent för unga män i samma åldersgrupp.

Diagram 6: Unga romer i åldern 16–24 år som varken har arbete eller studier som huvudsaklig sysselsättning, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

Anm.: ^a Av alla personer i åldern 16–24 år i romska hushåll (n=4 189), viktade resultat.

^b Baserat på frågeformuläret för hushåll och frågeformuläret för intervjupersonerna, om egen utsaga om nuvarande huvudsakliga sysselsättning.

^c Eurostat, andel unga som varken arbetar eller studerar 2015: edat_lfse_20 (nedladdning den 13 oktober 2016). Procentandel av befolkningen i åldern 15–24 år som varken arbetar eller studerar, baserat på ILO:s koncept.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, andel unga som varken arbetar eller studerar 2015, befolkningen i stort

²⁵ Det går bara att göra begränsade jämförelser mellan uppgifterna i EU-MIDIS II och Eurostats siffror över unga som varken arbetar eller studerar, detta på grund av en annorlunda definition och olika åldersintervall. Om man räknar med femtonåringar blir andelen unga som varken arbetar eller studerar några procentenheter mindre. Eurostats siffror över unga som varken arbetar eller studerar utgår från ILO:s koncept där man hänvisar till att personer har arbetat minst en timme under den senaste veckan, medan EU-MIDIS II frågade om den egna utsagan om huvudsaklig sysselsättning.

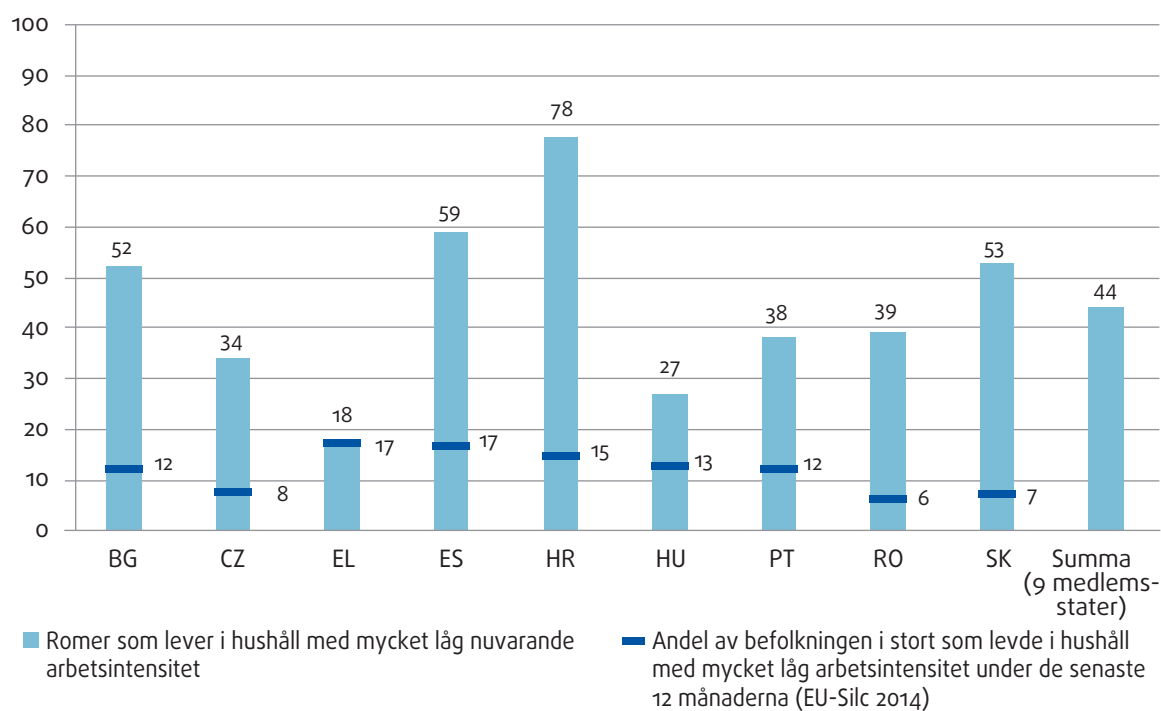
2.2.4 Låg arbetsintensitet i hushållen

En komponent i den övergripande indikatorn "människor som riskerar att drabbas av fattigdom eller social utslagning" för social integration i [Europa 2020-strategin](#) är "personer som lever i hushåll med mycket låg arbetsintensitet".

Arbetsintensitet är kvoten mellan antalet medlemmar i hushållet som är i arbetsför ålder – 18-59 år, exklusive personer i åldern 18-24 år som studerar – som arbetar för närvarande och det totala antalet personer i arbetsför ålder i hushållet. Arbetsintensiteten betraktas som "låg" när den är mindre än 20 procent av hushållets totala potential²⁶.

Trots den begränsade jämförbarheten kan man konstatera att resultatet visar att det är stor skillnad mellan romer och befolkningen i stort i alla länder i undersökningen utom Grekland ([diagram 7](#)). I genomsnitt lever 44 procent av romerna i hushåll med låg arbetsintensitet, beräknat som en grov approximation av Eurostats indikator 2014. Som jämförelse bor 11 procent av EU-28-inväånarna i hushåll med låg arbetsintensitet enligt den indikatorn. Minst skillnad jämfört med befolkningen i stort finns i Grekland (18 procent jämfört med 17 procent), vilket kan förklaras av den stora andelen romer som är egenföretagare. Störst skillnad hittar vi i Kroatien (78 procent jämfört med 15 procent) och Slovakien (53 procent jämfört med 7 procent).

Diagram 7: Romer i åldern 0-59 år som lever i hushåll med nuvarande låg arbetsintensitet, per EU-medlemsstat (%)^{a, b, c}

Anm.: ^a Av alla personer i åldern 0-59 år i romska hushåll (n=33 785), viktade resultat.

^b Med personer som lever i hushåll med mycket låg arbetsintensitet avses personer i alla åldrar (0-59 år) som lever i hushåll där de medlemmar i hushållet som är i arbetsför ålder (18-59 år) arbetade mindre än 20 procent av sin totala potential, baserat på den nuvarande verksamhetsstatusen.

^c Eurostats uppgifter om låg arbetsintensitet 2014: [ilc_lvhl11](#) (nedladdning den 13 september 2016). Med personer som lever i hushåll med mycket låg arbetsintensitet avses personer i alla åldrar (0-59 år) som lever i hushåll vars medlemmar i arbetsför ålder (18-59 år) arbetade mindre än 20 procent av sin totala potential under de föregående 12 månaderna.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, EU-Silc 2014, befolkningen i stort

²⁶ Det går bara att göra begränsade jämförelser mellan arbetsintensiteten enligt Eurostats definition, som är kvoten mellan antalet månader som de medlemmar i hushållet som är i arbetsför ålder (personer i åldern 18-59 år, exklusive minderåriga barn och unga i åldern 18-24 år) arbetade under mätåret för inkomsterna och det sammanlagda antal månader som samma medlemmar i hushållet teoretiskt sett skulle ha kunnat arbeta. För personer som angav att de arbetade deltid beräknas antalet arbetade månader i heltidsekivalenter utifrån antalet normalarbetsstimmar när intervjuen gjordes. Den definition som användes i EU-MIDIS II ger bara information om den aktuella situationen och tar inte hänsyn till heltids-/deltidsarbete. Det betyder att måttet på låg arbetsintensitet kanske underskattas.

2.3 Utbildning

Rätten till utbildning skyddas enligt artikel 28 i FN:s konvention om barnets rättigheter – som har ratificerats av alla EU-medlemsstater – och artikel 14 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna. EU-medlemsstaterna är skyldiga att se till att alla barn har lika tillträde till utbildning, särskilt obligatorisk undervisning. Enligt Unesco löper personer som inte avslutar åtminstone den obligatoriska skolutbildningen stor risk för fattigdom och har begränsade möjligheter att utveckla sin inlärningsförmåga och nå sin fulla potential²⁷.

I rådets rekommendation 2013 anges tillträde till utbildning som ett viktigt område. Rådet rekommenderar att medlemsstaterna ska vidta verkningsfulla åtgärder för att garantera likabehandling och fullt tillträde för romska pojkar och flickor till ordinarie utbildning av kvalitet och se till att alla romska elever slutför åtminstone

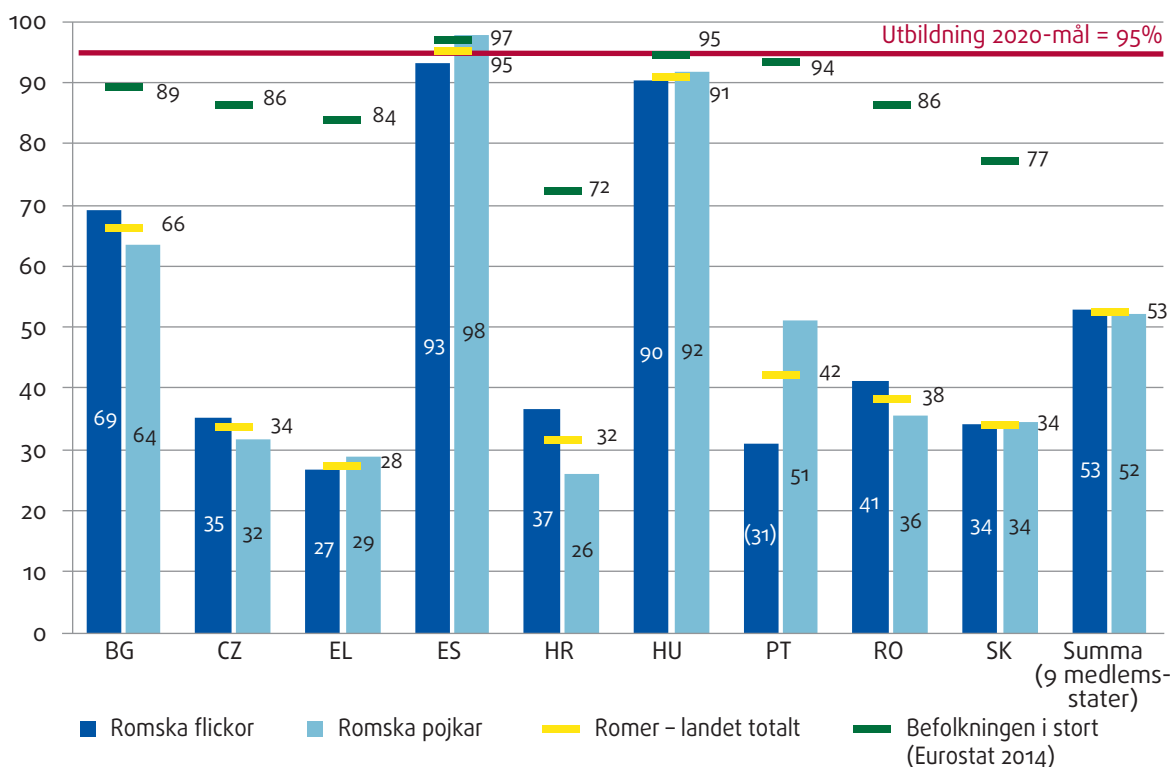
obligatorisk utbildning. De indikatorer som vi presenterar i det här avsnittet avspeglar de viktigaste åtgärder som föreslås i rekommendationen.

2.3.1 Deltagande i utbildning

Förskoleverksamhet

Möjligheten att delta i förskoleverksamhet och att utvecklas i den tidiga barndomen är en viktig faktor för de möjligheter man får senare i livet. Att ge romska barn en likvärdig start i livet jämfört med icke-romska barn är avgörande för att bryta cirkeln med fattigdomsöverföring från generation till generation²⁸. I EU:s strategiska ram för samarbete inom utbildning – Utbildning 2020 – erkänns hur stor betydelse förskola och barnomsorg kan ha för att hantera social integrering och ekonomiska svårigheter. Där fastställs ett riktmärke för att se till att minst 95 procent av alla barn från

Diagram 8: Barn mellan fyra år och åldern (i det specifika landet) för obligatorisk skolstart som deltar i förskoleverksamhet, per EU-medlemsstat (%)^{a,b,c,d}

Anm.: ^a Av alla personer mellan fyra år och åldern i det specifika landet för obligatorisk skolstart i romska hushåll (n=1 776), viktade resultat.

^b Undersökningsfråga där intervjupersonen anger för alla barn om de regelbundet går i offentlig eller privat barnomsorg (inklusive daghem, förskola osv.)

^c Olika åldersgrupper för att gå i förskoleverksamhet i länderna: 4–6 år i Bulgarien och Kroatien, 4–5 år i de övriga länderna²⁹. Ålder beräknas på årsbasis. Siffran tar alltså inte hänsyn till om ett enskilt barn börjar tidigare eller senare i förskolan.

^d Eurostat: Utbildning 2020-målet – educ_uoe_enra10 (nedladdning den 20 oktober 2016) med uppgifter från utbildningsinrättningsregister.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat 2014, befolkningen i stort

27 Unesco (2010), s. 155.

28 Världsbanken (2012).

29 Europeiska kommissionen/Eacea/Eurydike (2015).

fyra år och upp till åldern för obligatorisk skolstart ska gå i förskola³⁰.

Resultatet av EU-MIDIS II visar att det bara är Spanien (95 procent) och Ungern (91 procent) bland länderna i undersökningen som har andelar som kommer i närheten av målet för Utbildning 2020 (Diagram 8). I alla de andra länderna, utom Bulgarien (66 procent), gick mindre än hälften av barnen från fyra år och upp till åldern för obligatorisk skolstart i förskola.

Jämfört med undersökningen om romer 2011 tyder resultatet i EU-MIDIS II på ett ökat deltagande i alla länder utom Portugal och Rumänien. Inget av länderna når dock upp till EU:s riktmärke för förskoleverksamhet 2020 och alla får resultat som ligger långt under andelarna för befolkningen i stort.

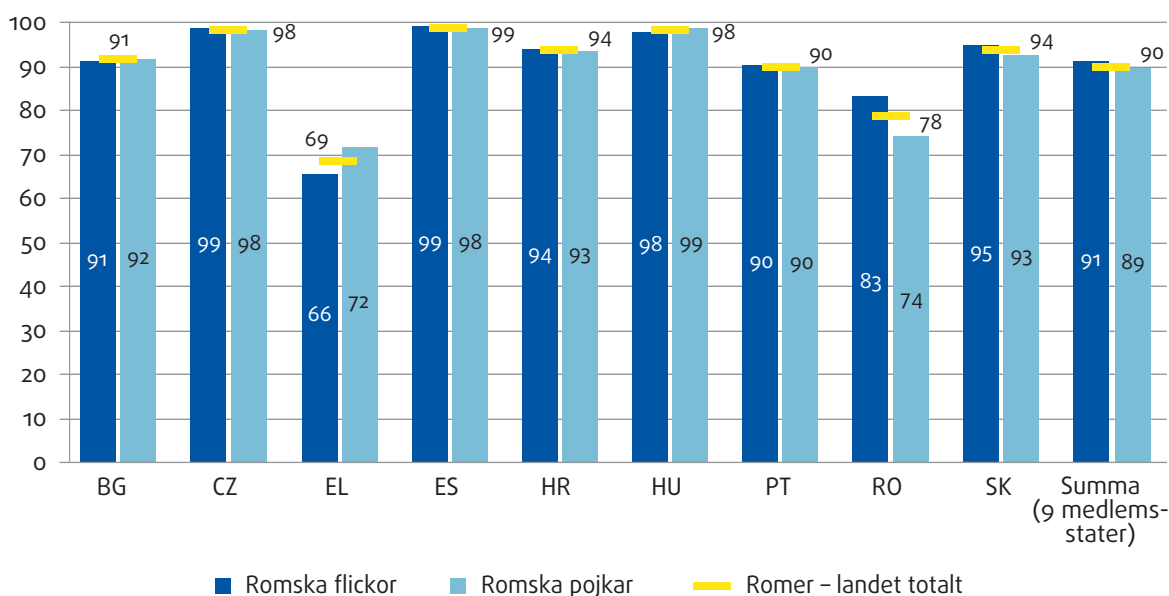
Obligatorisk skolgång

Alla barn i det som kallas "obligatorisk skolålder" är skyldiga att gå i skolan enligt lag. I tre av de nio länderna går

nästan alla romska barn som borde göra det i skolan (förskola, låg- och mellanstadium, högstadium eller gymnasieskola) – 99 procent i Spanien, 98 procent i Tjeckien och 98 procent i Ungern (Diagram 9). I Rumänien och Grekland är det 77 procent respektive 69 procent av de romska barnen i den obligatoriska skolåldern som går i skolan. Jämfört med undersökningen om romer 2011 noterar EU-MIDIS II något större andelar inskrivna i den obligatoriska skolan för de flesta länder – utom Rumänien och Slovakien, där det inte har skett några större förändringar. Kroatien ingick inte i undersökningen om romer 2011. Uppgifterna i EU-MIDIS II visar att deltagandet i den obligatoriska skolan (94 procent) är större än genomsnittet, jämfört med de andra länderna i undersökningen.

De andelar som visas i Diagram 9 ger dock inte hela bilden. Utöver att "delta" i obligatorisk utbildning är det viktigt att barn går i skolan på den nivå som motsvarar deras ålder. Tabell 3 tyder på att detta inte alltid är fallet i alla länder i undersökningen.

Diagram 9: Barn i den (landsspecifika) obligatoriska skolåldern som går i skolan, per EU-medlemsstat (%)^{a,b}

Anm.: ^a Av alla personer i den landsspecifika obligatoriska skolåldern i romska hushåll (n=7 364), viktade resultat.

^b Olika åldersgrupper för obligatorisk skolålder i länder avseende läsåret 2015/2016: ålder för skolstart i år - 7 (BG), 6 (CZ, ES, HR, PT, RO, SK) och 5 (EL, HU). Den obligatoriska skolålderns slut - 17 (PT), 16 (RO), 15 (BG, ES, HU, SK) och 14 (CZ, EL, HR) (källa: Europeiska kommissionen/Eacea/Eurydike (2015)). Ålder beräknas på årsbasis. Siffran tar alltså inte hänsyn till om ett enskilt barn börjar tidigare eller senare i förskolan.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

³⁰ Eurostat (2016).

Tabell 3: Inskrivningskvot för romer i respektive utbildningsnivå jämfört med befolkningen i stort, per åldersgrupp och EU-medlemsstat (%)^{a,b}

EU-medlemsstat	Ålder ^c	Utbildningsnivå (ISCED 2011) ^g	Romer			Befolkningen i stort	
			Inskrivningskvot netto ^d	Inskrivningskvot totalt ^e	Deltar ej i någon utbildningsnivå	Inskrivningskvot netto	Inskrivningskvot totalt
BG	7-14	ISCED1+2	89	93	7	88	95
	15-18	ISCED3	40	57	43	83	87
	19-24	ISCED4+	—	—	97	37	41
CZ	7-14	ISCED1+2	89	98	(2)	86	93
	15-18	ISCED3	45	67	33	81	96
	19-24	ISCED4+	—	—	93	35	47
EL	7-14	ISCED1+2	69	73	27	95	95
	15-17	ISCED3	(9)	21	79	88	94
	18-24	ISCED4+	—	—	97	36	43
ES	7-14	ISCED1+2	89	99	(1)	95	95
	15-17	ISCED3	20	44	56	78	94
	18-24	ISCED4+	—	6	94	34	51
HR	7-14	ISCED1+2	95	97	(3)	89	92
	15-18	ISCED3	35	47	53	86	90
	18-24	ISCED4+	—	—	94	40	51
HU	7-14	ISCED1+2	86	99	(1)	77	88
	14-18	ISCED3	28	59	41	72	93
	18-24	ISCED4+	—	7	93	35	55
PT	7-14	ISCED1+2	88	97	(3)	94	95
	15-17	ISCED3	(20)	74	26	74	100
	18-24	ISCED4+	—	—	96	28	45
RO	7-14	ISCED1+2	77	85	15	85	89
	15-18	ISCED3	22	34	66	80	87
	19-24	ISCED4+	—	—	97	32	36
SK	7-14	ISCED1+2	90	94	6	83	88
	15-18	ISCED3	33	58	42	74	91
	18-24	ISCED4+	—	6	94	33	50
Summa (9 medlemsstater)		ISCED1+2	86	93	7	90	93
		ISCED3	30	52	48	79	92
		ISCED4+	2	5	95	34	47

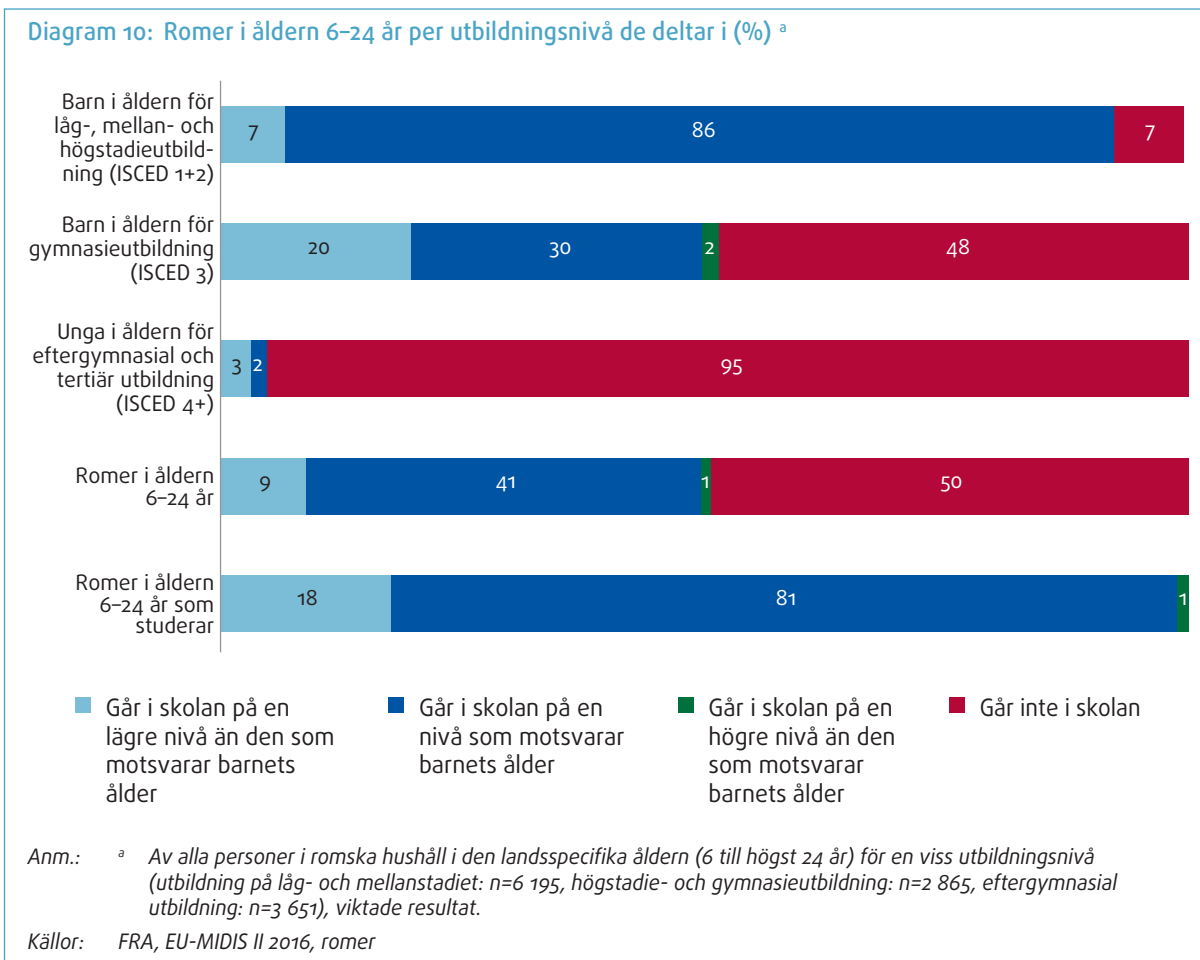
- Anm.: ^a För romer: av alla personer i romska hushåll i den landsspecifika åldern (6 till högst 24 år) för en viss utbildningsnivå ISCED 2011-länder för läsåret 2015-2016³¹ (utbildning på låg- och mellanstadiet: n=6 195, högstadie- och gymnasieutbildning: n=2 865, eftergymnasial utbildning: n=3 651).
För befolkningen i stort: egen beräkning baserad på Eurostat: absolut antal barn i åldern för respektive utbildningsnivå som är inskrivna vid den utbildningsnivån [educ_uoe_enrpo5, educ_uoe_enrso2, educ_uoe_enrso5, educ_uoe_enrso8, educ_uoe_enrtoz] och absolut antal barn i åldern för respektive utbildningsnivå [demo_pjan], alla uppgifter nedladdade den 19 oktober 2016.
- ^b Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Resultat som baseras på 20-49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 oviktade observationer återges därför inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.
- ^c I EU-MIDIS II ställdes det ingen fråga om födelsedatum, men man noterade intervjupersonens ålder på intervjudagen.
- ^d Inskrivningskvot netto: andel barn i respektive ålder som deltar i en utbildningsnivå som motsvarar deras ålder av det totala antalet barn i den åldern. Inskrivningskvoterna netto för eftergymnasial och tertiär utbildning för romer i alla länder baseras på mindre än 20 observationer. Därför presenteras bara totalvärdet för alla länder, vilket ändå baseras på ett lågt antal observationer.
- ^e Total inskrivningskvot: andel barn i respektive ålder som deltar i någon utbildningsnivå av det totala antalet barn i den åldern.
- ^f Egen beräkning baserad på Eurostat 2014.
- ^g Utbildningsnivåer baserade på Unescos nomenklatur för klassificering av utbildningar och utbildningsnivå, *International Standard Classification of Education (ISCED) 2011*, som har utvecklats för att underlätta jämförelser mellan utbildningsstatistik och utbildningsindikatorer i olika länder utifrån enhetliga och internationellt överenskomna definitioner.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat 2014, befolkningen i stort

31 Europeiska kommissionen/Eacea/Eurydike (2015).

När det gäller barn som studerar på en annan nivå än de borde med hänsyn till deras ålder – vilken nivå studerar de på? De uppgifter som illustreras i [diagram 10](#) pekar på att hälften av de romska barnen i åldern 6–24 år inte går i skolan. Av dem som gör det går bara 1 procent i skolan

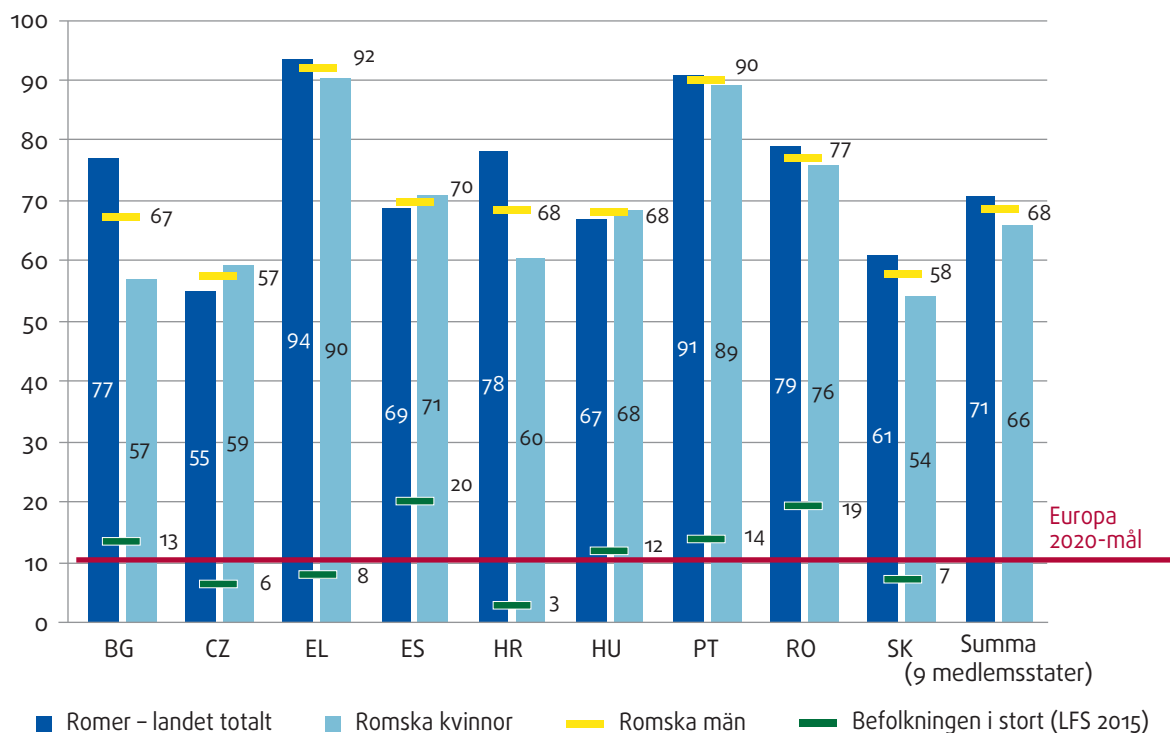
på en högre nivå än den som motsvarar deras ålder, 18 procent går på en lägre nivå än den som motsvarar deras ålder, på grund av att de har fått gå om klasser, börjat skolan senare eller både och. Denna andel är störst (20 procent) bland romer som är i gymnasieåldern.

Unga med högst grundskoleutbildning

Unga med högst grundskoleutbildning är unga ”i åldern 18–24 år som har högst grundskoleutbildning och inte deltar i ytterligare utbildning eller yrkesutbildning”³². Det övergripande målet för Europa 2020-strategin är att minska andelen unga med högst grundskoleutbildning till mindre än 10 procent. Undersökningsresultatet tyder på att detta delmål kanske inte går att uppnå fram till 2020 för romer i alla länder i undersökningen ([Diagram 11](#)).

³² Se kommissionens [webbplats](#) om det här.

Diagram 11: Unga med högst grundskoleutbildning^d, i åldern 18–24 år, per EU-medlemsstat (%)^{a,b,c}

- Anm.:
^a Av alla personer i åldern 18–24 år i romska hushåll (n=4 152), viktade resultat.
^b Baserat på frågeformuläret för hushåll. Samma definition har använts som för befolkningen i stort, utom för deltagande i icke-formell utbildning. Den frågan ställdes inte i EU-MIDIS II, men tas upp av Eurostat för befolkningen i stort.
^c Eurostats siffror 2015: edat_lfse_14 (nedladdning den 12 september 2016). Andel av befolkningen i åldern 18–24 år som har högst grundskoleutbildning och som inte deltar i ytterligare utbildning eller yrkesutbildning.
^d Unga med högst grundskoleutbildning avser den andel av befolkningen i åldern 18–24 år som har högst grundskoleutbildning (ISCED 2011-nivåerna 0, 1 eller 2) och som inte deltar i ytterligare utbildning eller yrkesutbildning. Det finns vissa avvikelser från Eurostats definition. Eurostat räknar in personer som inte deltar i utbildning eller yrkesutbildning (vare sig formell eller informell) under de fyra veckorna närmast före arbetskraftsundersökningen. I EU-MIDIS II gäller frågan om man "just nu går i skolan eller deltar i en yrkesutbildning" och det ställs ingen uttrycklig fråga om icke-formell utbildning.
- Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, arbetskraftsundersökningen (LFS) 2015, befolkningen i stort

2.3.2 Segregation i utbildningen

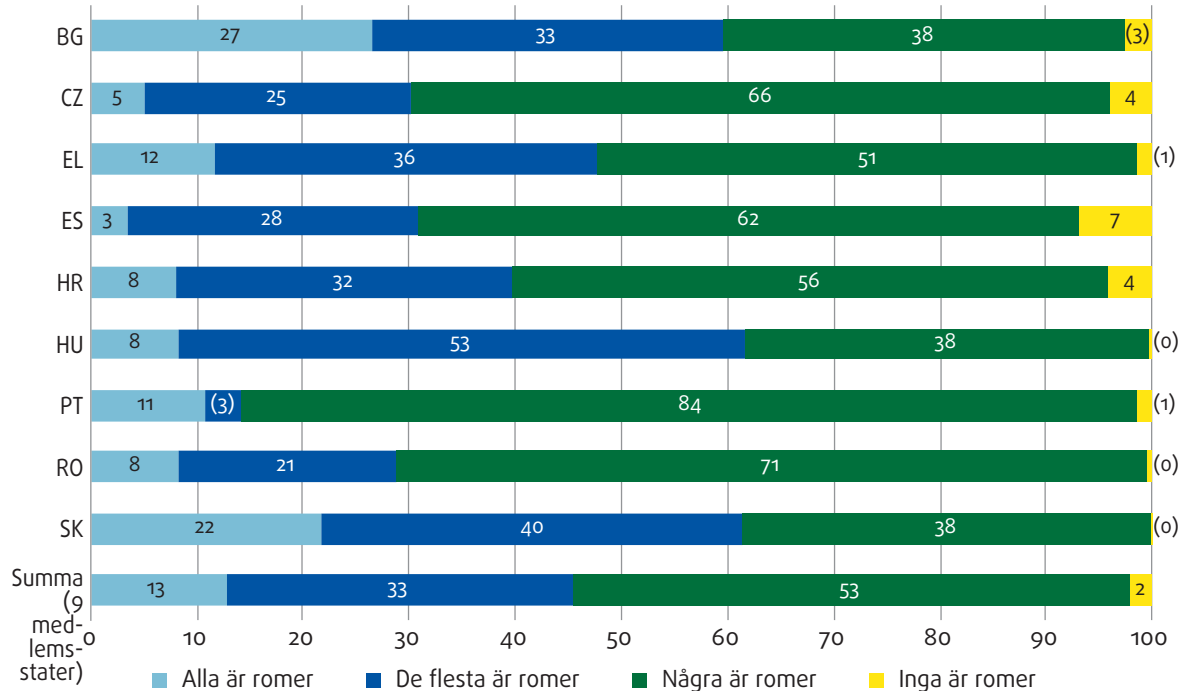
Rådet kräver i sin rekommendation 2013 att skolsegregationen ska undanröjas. Det finns ingen officiell statistik över skolsegregation. I EU-MIDIS II uppmanades intervjupersonerna därför att uppskatta andelen romer bland klass- eller skolkamraterna till barnen i deras hushåll, vilket gjorde det möjligt att beräkna indirekta indikatorer för att bedöma graden av segregation i utbildningssammanhang. Resultatet visar att andelen romska barn som går i skolor där alla skolkamrater är romer varierar från 27 procent i Bulgarien till 3 procent i Spanien (Diagram 12). Andelen barn som går i sådana skolor är mindre än 10 procent i Tjeckien (5 procent), Kroatien, Rumänien och Ungern (8 procent vardera). I Slovakien (62 procent), Ungern (61 procent) och Bulgarien (60 procent) går majoriteten av de romska barnen i skolor där alla eller de flesta av deras skolkamrater är romer. Det

bör påpekas att den etniska sammansättningen i skolor (överrepresentation av barn från en viss etnisk grupp) kan avspegla de demografiska förhållandena på den plats där skolan ligger.

Segregationen i klasserna liknar segregationen i skolorna. Andelen romska barn i klasser där "alla klasskamrater är romer" varierar från 29 procent i Bulgarien till 4 procent i Spanien. Om man betraktar klasser där "de flesta" klasskamrater är romer som segregerade varierar andelen barn som går i segregerade klasser från 63 procent i Slovakien till 19 procent i Portugal³³.

³³ Det går bara att göra begränsade jämförelser med 2011 års undersökning om romer, eftersom svarkategorierna i undersökningen 2011 var "alla är romer", "många är romer", "några är romer", "inga är romer" eller "blandad". Kategorin "blandad" var svår att tolka och togs därför bort i undersökningen 2016.

Diagram 12: Skolsegregation – koncentration av romska barn i åldern 6–15 år i skolan, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

Anm.: ^a Av alla personer i åldern 6–15 år i romska hushåll som deltar i utbildning (n=6 518), viktade resultat.
^b Undersökningsfråga som besvaras av intervjupersonerna om alla barn i åldern 6–15 år som går i skolan: "Om du tänker på skolan som [NAMN] går i. Hur många av skolkamraterna skulle du säga är romer: alla, de flesta, några eller inga?"
^c Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Resultat som baseras på 20–49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 oviktade observationer återges därför inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

Att styra romska barn till särskolor är en särskild form av skolsegregation. Med *särskola* avses en skola för barn med särskilda undervisningsbehov, vilket förklaras i frågeformuläret. Det kan vara en skola för barn med inlärningssvårigheter, fysiska funktionshinder, utvecklingsstörning eller beteendeproblem. I rådets rekommendation 2013 krävs ett stopp för olämplig placering av romska elever i särskolor. Denna metod är särskilt utbredd i Tjeckien och Slovakien: 16 procent respektive 18 procent av de romska skolbarnen i åldern 6–15 år gick i särskola 2016. Dessa båda länder hade den största andelen barn i "särskola" även 2011. I undersökningen om romer 2011 frågade man om ett barn *någon gång* hade gått i en särskola eller en särskild klass främst för romer, även om det bara hade varit under en kort period. I EU-MIDIS II frågade man om barnet *just nu* gick i särskola. Även om de inte är jämförbara direkt visar uppgifterna för 2016 tydligt att framstegen inte har varit tillräckligt stora³⁴.

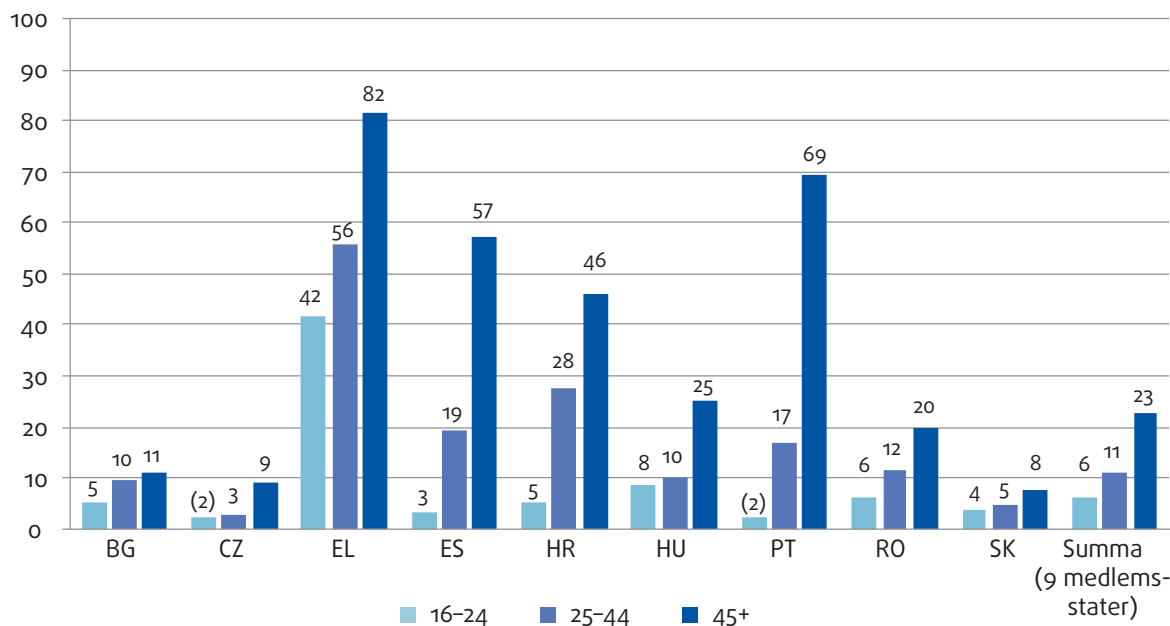
³⁴ Denna fråga ställdes bara i Bulgarien, Grekland, Kroatien, Rumänien, Slovakien, Tjeckien och Ungern.

2.3.3 Utbildningsnivå

Ingen slutförd formell utbildning

Resultatet av EU-MIDIS II pekar på att utbildningsnivåerna fortfarande är låga i den romska befolkningen. Den största andelen romer utan formell utbildning i alla de tre åldersgrupperna finns i Grekland (Diagram 13). Även Kroatien, Portugal och Spanien har stora andelar, medan Bulgarien, Slovakien och Tjeckien har små andelar.

Diagram 13: Romer som inte har slutfört någon formell utbildning (ISCED o), per åldersgrupp och EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c,d}

Anm.: ^a Av alla personer i åldern 16 år eller äldre i romska hushåll (n=21 896), viktade resultat.

^b Undersökningsfråga som intervjupersonerna besvarade för alla 16-åringar: "Vilken är den högsta utbildningsnivå som [NAMNET] har slutfört?"

^c ISCED 2011-klassificering har använts.

^d Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Resultat som baseras på 20-49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på färre än 20 oviktade observationer återges därför inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

2.4 Hälsa

I mars 2014 antogs det tredje fleråriga programmet för EU-åtgärder på hälsoområdet – "Hälsa och tillväxt"³⁵ – för perioden 2014–2020. Där kopplas hälsa till ekonomiskt välbefinnande, eftersom hälsan påverkar det ekonomiska resultatet. I rådets rekommendation 2013 krävs verkningfulla åtgärder för att garantera likabehandling av romer vad gäller tillgång till allmänt tillgänglig hälso- och sjukvård.

2.4.1 Sjukförsäringsskydd och icke tillgodosedda vårdbehov

Tillgång till sjukförsäkring är en oerhört viktig faktor för tillgången till hälso- och sjukvårdssystemen och anges uttryckligen i rådets rekommendation 2013. Försäringsskydd ingår också i de europeiska hälsoindikatorerna (indikator 76)³⁶. I EU-MIDIS II till-

frågades intervjupersonerna om deras respektive nationella system för grundläggande hälso- och sjukvårdskostnader i nuläget och om de hade någon kompletterande sjukförsäkring.

Resultatet visar att 95–98 procent av romerna i Spanien, Portugal och Slovakien täcks av sina nationella grundläggande sjukförsäkringssystem eller av kompletterande försäkringar (Diagram 14). Däremot angav bara 45 procent av romerna i Bulgarien och 54 procent av romerna i Rumänien att så var fallet.

Som jämförelse kan man konstatera att försäringsskyddet för befolkningen i stort ligger på 94–100 procent i Portugal, Slovakien, Spanien, Tjeckien och Ungern, och i Grekland omfattas 86 procent av befolkningen i stort av offentliga och privata sjukförsäkringar³⁷, enligt Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)³⁸.

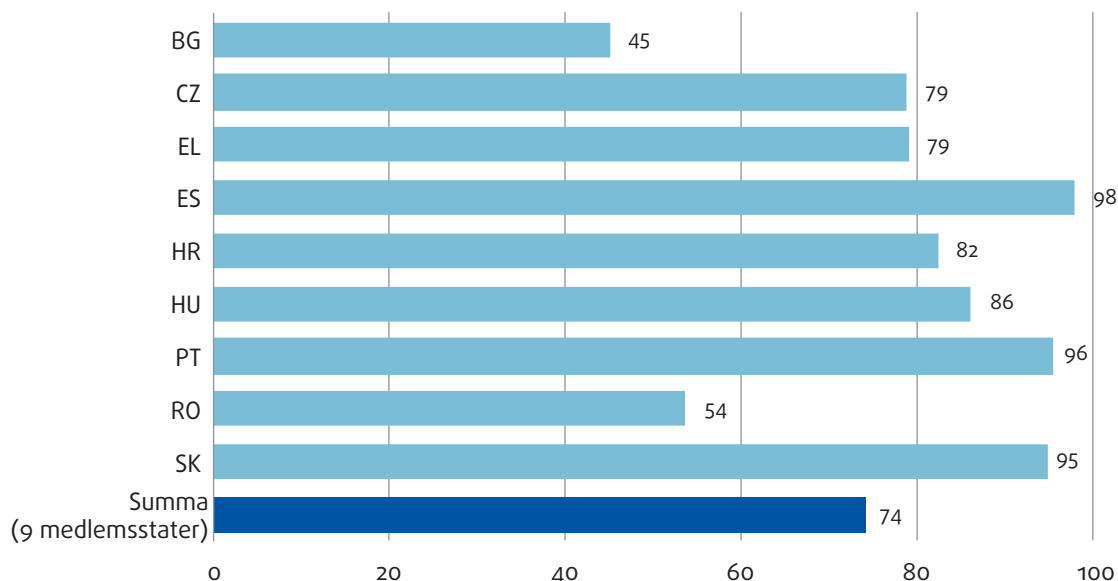
³⁵ Mer information om detta finns på kommissionens [webbplats](#) för programmet.

³⁶ Se kommissionens [webbplats](#) om indikatorerna.

³⁷ Se OECD:s [webbplats](#) om statistik över hälsostatus.

³⁸ Eurostat tillhandahåller inga uppgifter om sjukförsäringsskydd i EU.

Diagram 14: Romer i åldern 16 år eller äldre som anger att de täcks av nationell grundläggande sjukförsäkring och/eller kompletterande försäkringar, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b}

Anm.: ^a Av alla romska intervjupersoner (n=7 826), utom de som hade avböjt att svara, viktade resultat.

^b Undersökningsfråga: "Täcker [NATIONELLT GRUNDLÄGGANDE SJUKFÖRSÄKRINGSSYSTEM] dina hälso- och sjukvårdskostnader i nuläget? Har du någon kompletterande sjukförsäkring?"

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

Det är förhållandevis små skillnader i andelen romer som har sjukförsäkringsskydd mellan undersökningen om romer 2011 och den här undersökningen. De andelar som har försäkringsskydd är fortfarande minst i Bulgarien och Rumänien³⁹.

Intervjupersonerna tillfrågades också om de hade behövt någon läkarundersökning eller behandling under de senaste 12 månaderna, om de i så fall hade fått den undersökningen/behandlingen och, om så inte var fallet, varför. Överlag (och beroende på land) angav mellan 1 och 7 procent av intervjupersonerna att de inte hade kunnat få den vård eller behandling som de behövde. Resultaten för Portugal, Spanien, Tjeckien och Ungern – som har de lägsta andelarna av icke tillgodosedda vårdbehov – är mindre tillförlitliga på grund av det låga antalet observationer.

2.4.2 Långvariga aktivitetsbegränsningar

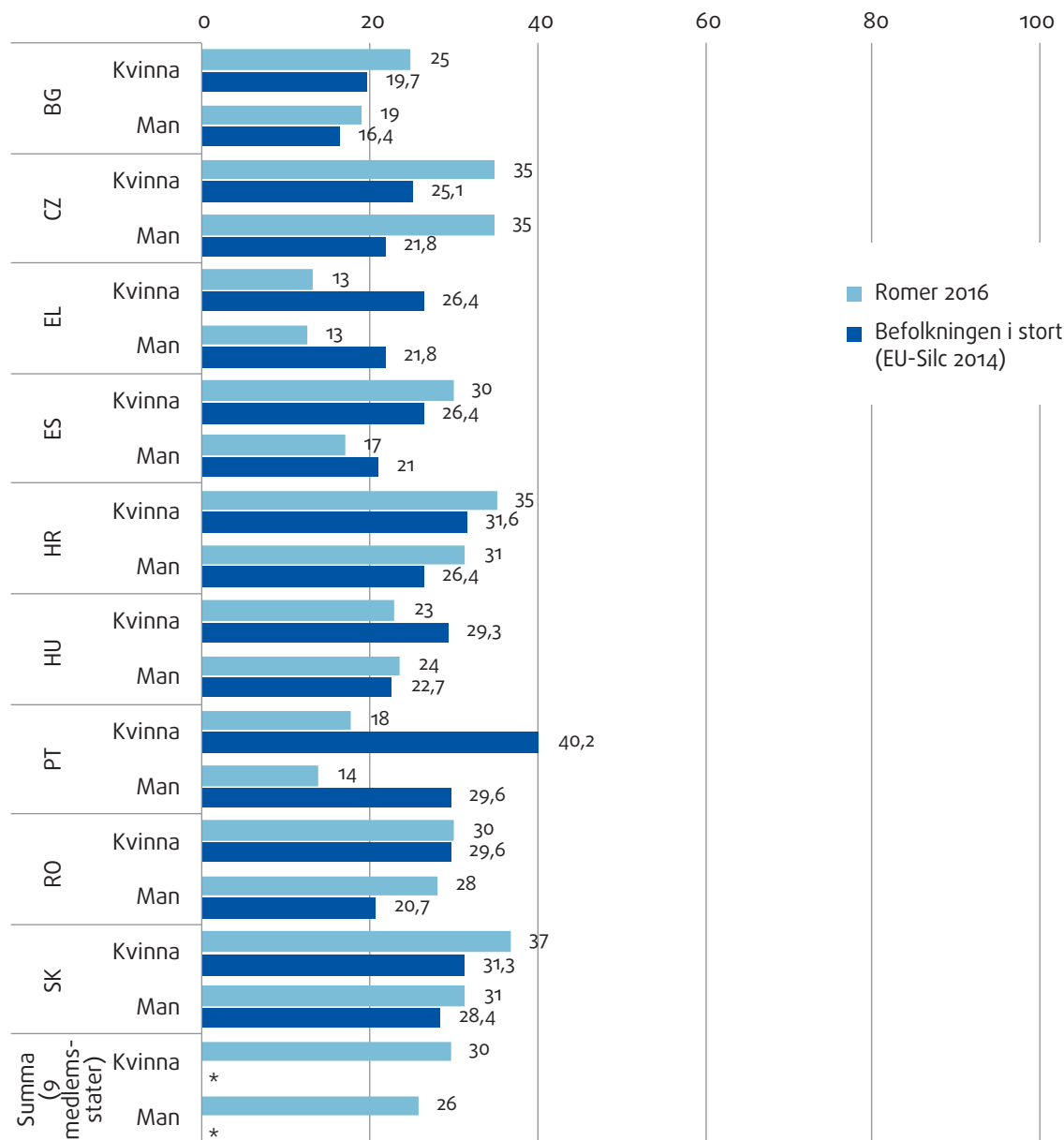
I EU-MIDIS II fick intervjupersonerna frågan om de hade haft någon (allvarlig eller icke allvarlig) begränsning av sin vanliga verksamhet på grund av ett långvarigt hälsoproblem. Detta motsvarar indikator 35 (långvariga aktivitetsbegränsningar) i de europeiska hälsoindikatorerna. Den angivna "aktivitetsbegränsningsgraden" tyder

på att ungefär en av tre romer i Kroatien, Tjeckien och Slovakien (33 procent, 35 procent respektive 34 procent) uppger att deras vardagsaktivitet har varit begränsad på något sätt – allvarligt, eller i viss mån – av hälsoproblem. Andelen romer i Bulgarien, Ungern, Rumänien och Spanien som anger att de har haft långvariga aktivitetsbegränsningar varierar mellan 22 procent och 29 procent, medan motsvarande andel för romer i Grekland är 13 procent och 16 procent i Portugal.

I fyra länder – Bulgarien, Kroatien, Slovakien och Tjeckien – är andelen romer med långvariga aktivitetsbegränsningar större än den andel av befolkningen i stort som upplever liknande problem. Detta är också fallet för romska män i Rumänien och för romska kvinnor i Spanien (Diagram 15). I sex av de nio länderna i undersökningen är romska kvinnor också mer benägna än romska män att säga att de har varit allvarligt eller till viss del begränsade i sin vardagsaktivitet på grund av ett hälsoproblem – ett mönster som även finns i befolkningen i stort. Den största skillnaden mellan kvinnors och mäns upplevelser noteras i Spanien, där 17 procent av de romska männen säger att de har varit begränsade i sin vardagsaktivitet, medan nästan en av tre kvinnor (30 procent) upplever att hälsoproblem har begränsat deras aktivitet på något sätt. I Grekland, Tjeckien och Ungern finns det däremot små eller inga skillnader mellan romska kvinnor och män.

39 I undersökningen om romer 2011 ställdes följande fråga: "Har du någon typ av sjukförsäkring i [undersökningslandet]?"

Diagram 15: Långvariga aktivitetsbegränsningar hos kvinnor och män, romer och befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

Anm.: * Ej tillämpligt.

^a EU-MIDIS II-resultatet baseras på alla intervjupersoner (n=7 909), utom de som hade avböjt att svara, viktade resultat. Samma definition används som för befolkningen i stort.

^b Siffror enligt Eurostat 2014: [hlth_silc_06], nedladdade den 20 oktober 2016. I Eurostats databas markeras att uppgifterna om aktivitetsbegränsningar för män i Tjeckien har låg tillförlitlighet.

^c Omfattar intervjupersoner som säger att deras vardagsaktivitet under de senaste sex månaderna har varit "allvarligt begränsad" eller "begränsad, men inte allvarligt" på grund av ett hälsoproblem.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, EU-Silc 2014, befolkningen i stort

2.5 Boende

Tillgång till bostäder är en grundläggande mänsklig rättighet. Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna garanterar rätten till tillfredsställande bostäder. I direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung (2000/43/EG) föreskrivs skydd och garantier för likabehandling i tillgången till och tillhandahållandet

av varor och tjänster, inklusive bostäder. Tillgång till säkra bostäder med grundläggande infrastruktur är central för integreringen i samhället. I den europeiska plattformen mot fattigdom och social utestängning konstateras att "utestängning från boende är en av de mest extrema formerna av fattigdom och utestängning, som ... riskerar att beröva hushållen inte bara uppvärmning eller luftkonditionering utan också varmvatten, ljus och andra nödvändiga

hushållsfaciliteter⁴⁰. Att tillhandahålla tillfredsställande bostäder till överkomligt pris och offentligt subventionerade bostäder är främst ett nationellt och regionalt politiskt ansvar. I rådets rekommendation 2013 uppmanas medlemsstaterna att vidta mer verkningfulla åtgärder för att undanröja geografisk segregering, främja icke-diskriminerande tillgång till offentligt subventionerade bostäder och säkerställa tillgång till allmännyttiga tjänster och

FN:s mål och delmål för hållbar utveckling

Mål 6: Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla.

Delmål 1. Senast 2030 uppnå allmän och rättvis tillgång till säkert och ekonomiskt överkomligt dricksvatten för alla.

Delmål 2. Senast 2030 säkerställa att alla har tillgång till fullgod och rättvis sanitet och hygien och att ingen behöver utträta sina behov utomhus. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt behoven hos kvinnor och flickor samt människor i utsatta situationer.

Mål 11: Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Delmål 1. Senast 2030 säkerställa tillgång för alla till fullgoda, säkra och ekonomiskt överkomliga bostäder och grundläggande tjänster samt rusta upp slumområden.

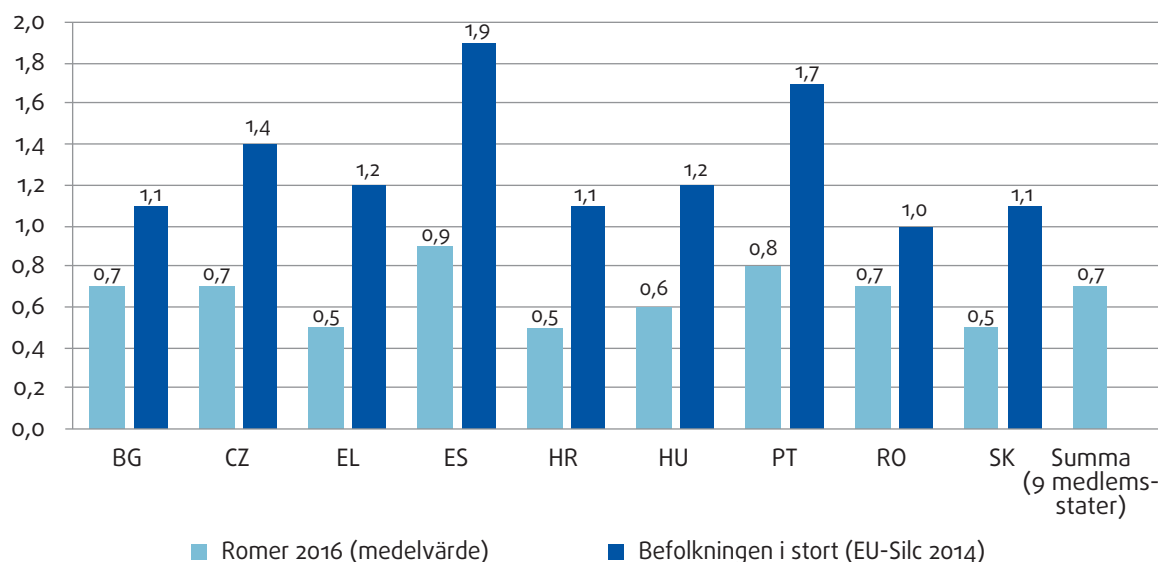
bostadsinfrastruktur i överensstämmelse med nationella lagkrav⁴¹. Även i FN:s mål för hållbar utveckling-6 och mål för hållbar utveckling-11 lyfts bostadsfrågor fram och vissa av delmålen för dem är särskilt relevanta för romer⁴².

2.5.1 Tillgång till utrymme

Tillgång till tillräckligt stort eget utrymme hemma är en viktig indikator för boendekvaliteten. Eurostat mäter boendekvalitet och tittar särskilt på graden av trångboddhet, som mäter det utrymme som finns tillgängligt för hushållet, med hänsyn till hushållets storlek och medlemmarnas ålder och familjesituation⁴³. Även i EU:s statistik över inkomst och levnadsvillkor mäts det genomsnittliga antalet rum per person efter upplåtelseform och bostadstyp. Denna indikator kan jämföras med resultatet i EU-MIDIS II för romska hushåll. Resultatet tyder på att trångboddhet fortfarande är ett problem i romska hushåll, vilket bidrar till allvarlig bostadsbrist. Resultatet visar också att det finns stora skillnader mellan romer och befolkningen i stort (diagram 16).

Alla länder har förbättrat sin indikator för "tillgång till utrymme" jämfört med undersökningen om romer 2011. Den största förbättringen har skett i Portugal, Rumänien och Spanien.

Diagram 16: Genomsnittligt antal rum per person i hushållet, romer och befolkningen i stort (medelvärde)^{a,b}, per EU-medlemsstat

Anm.: ^a Alla personer som lever i romska hushåll (n=33 648), viktade resultat.
^b Baserat på medelvärdet av antalet rum per person i hushållet (utom kök), för befolkningen i stort, baserat på Eurostat, EU-Silc 2014, [ilc_lv003, nedladdning den 8 september 2016].
 Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, EU-Silc 2014, befolkningen i stort

40 Europeiska kommissionen (2010) s. 5.

41 Se rådets rekommendation 2013, s. 4.
 42 Se [Mål för hållbar utveckling-6](#) och [Mål för hållbar utveckling-11](#).
 43 En förklaring av Eurostats bostadsstatistik finns på kommissionens [webbplats](#).

2.5.2 Tillgång till allmännyttiga tjänster och grundläggande bostadsfaciliteter

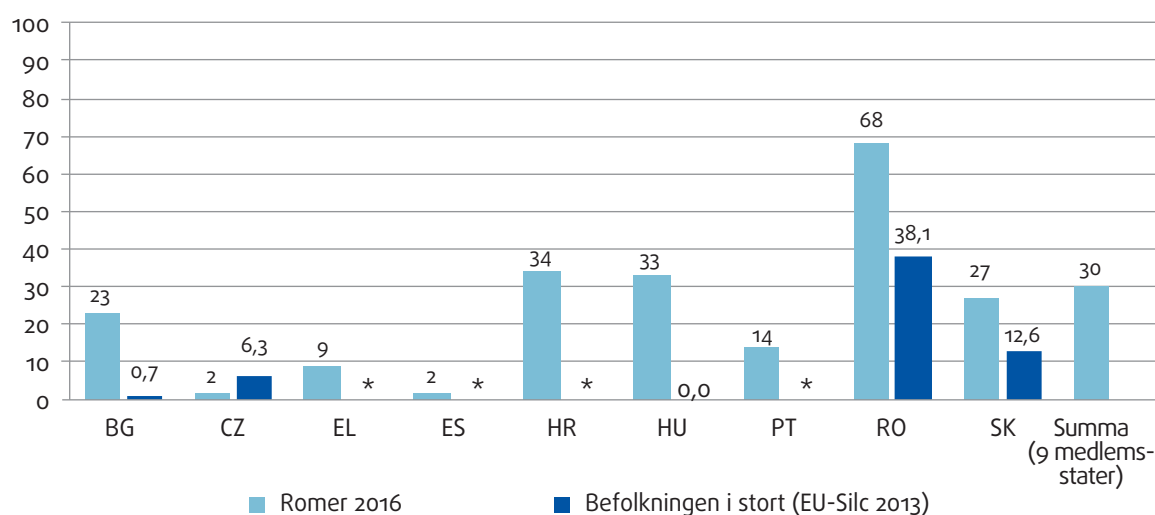
Bostadsbrist bedöms genom olika indikatorer på brister i bostäderna. Det kan gälla avsaknad av grundläggande sanitära faciliteter, till exempel badrum, dusch och vattentoalett, och bostadens allmänna kondition, till exempel om taket läcker eller om den är för mörk, eller om det finns röta i väggar eller fönsterkarmar.

Tillgång till el är en viktig indikator för social integrering, eftersom den är nödvändig för dagliga aktiviteter som tvätt och matlagning och för att få ljus, så att barnen kan göra sina hemläxor. EU-MIDIS II-resultatet visar en liten förbättring jämfört med resultatet av undersökningen om romer 2011. Nästan alla romer lever i hushåll

med tillgång till el i Bulgarien, Spanien, Tjeckien och Ungern (97–98 procent), i Portugal gör 88 procent av romerna det och i Grekland gör 89 procent av romerna det. I samtliga nio medlemsstater är andelen av befolkningen i stort som har tillgång till el nästan 100 procent.

Läget är sämre när det gäller tillgång till rent dricksvatten genom en anslutning till ett vattenlednings-system med allmän tillgång. Resultatet av EU-MIDIS II visar att med undantag för Spanien och Tjeckien är andelen romer som lever i hushåll utan kranvatten inne i bostaden mycket större än för befolkningen i stort (diagram 17). För romer varierar denna andel från 9 procent i Grekland till 68 procent i Rumänien. Jämfört med resultatet av undersökningen om romer 2011 verkar läget har förbättrats i Bulgarien, Grekland, Rumänien och Slovakien.

Diagram 17: Romer som lever i hushåll utan kranvatten inne i bostaden, jämfört med befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

Anm.: * Ej tillämpligt.

^a Av alla personer i romska hushåll (n=33 767), viktade resultat.

^b Baserat på andelen personer som lever i romska hushåll utan kranvatten inne i bostaden, för befolkningen i stort, baserat på Eurostat, EU-Silc 2013 (senast tillgängliga), "befolkning som är ansluten till den offentliga vattenförsörjningen" [end_wat_pop], nedladdning den 8 september 2016.

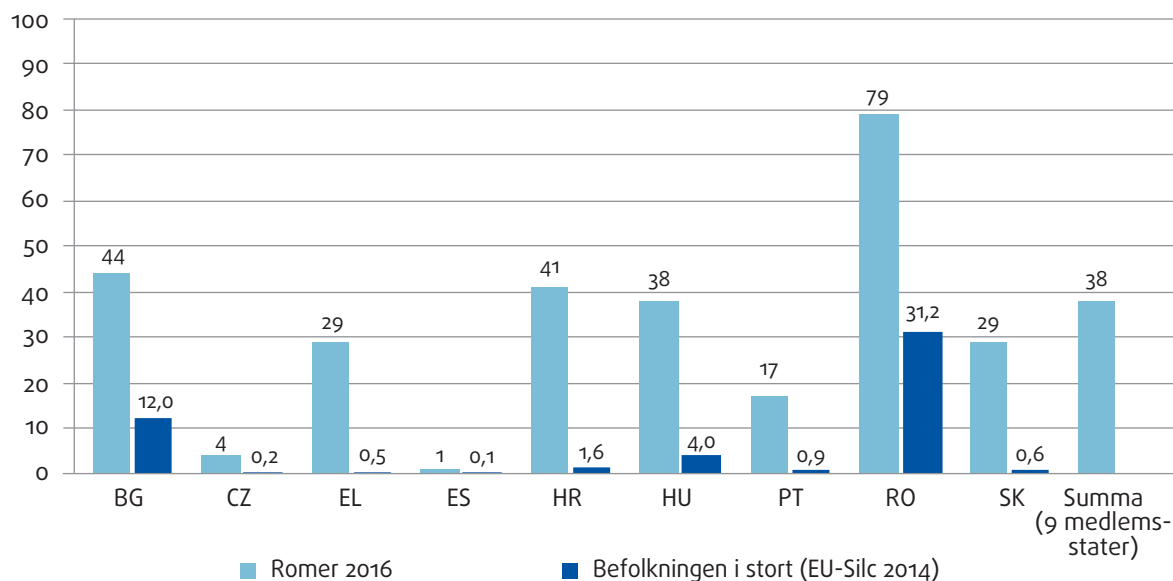
^c Uppgifter om befolkningen i stort finns inte tillgängliga för alla länder. Brist på tillgång till kranvatten anses vara mycket sällsynt och relevanta uppgifter offentliggörs inte regelbundet i EU.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, EU-Silc 2013, befolkningen i stort

Många romer lever i hushåll som saknar kranvatten inne i bostaden i de nio EU-medlemsstaterna, men en ännu större andel lever i hushåll utan toalett och dusch eller badrum inne i bostäderna. Andelen varierar från 17 procent i Portugal till 44 procent i Bulgarien och 79 procent i Rumänien. De romska hushåll som har minst brist på grundläggande sanitära faciliteter finns i Tjeckien (4 procent) och Spanien (1 procent). I sju av de nio medlemsstaterna – Grekland, Kroatien, Portugal,

Slovakien Spanien, Tjeckien och Ungern – bor nästan hela befolkningen i stort i hushåll med dessa faciliteter. I Bulgarien och Rumänien däremot saknar ungefär 12 procent respektive 31,2 procent av befolkningen i stort också tillgång till dessa faciliteter (Diagram 18). Situationen för romerna är dock betydligt sämre. Jämfört med 2011 har det skett förbättringar i Bulgarien, Rumänien, Slovakien och Tjeckien.

Diagram 18: Romer som lever i hushåll som saknar toalett och dusch eller badrum inne i bostaden, jämfört med befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b}

Anm.: ^a Av alla personer i romska hushåll (n=33 764), viktade resultat.

^b Baserat på andelen personer som "lever i hushåll som saknar toalett och dusch eller badrum inne i bostaden". För befolkningen i stort – [ilc_mdho05, nedladdning den 8 september 2016].

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, EU-Silc 2014, befolkningen i stort

Tittar man på de olika indikatorerna på boendekvalitet som helhet lever en betydande andel romer i hushåll som saknar nödvändiga allmännyttiga tjänster och grundläggande bostadsfaciliteter. Detta gör att de riskerar att drabbas av svår bostadsbrist. Intressant nog har nästan alla romska hushåll i Bulgarien och Ungern tillgång till elförsörjning, medan en lägre andel romer i dessa medlemsstater lever i hushåll som saknar tillgång till kranvatten och en toalett eller ett badrum inne i bostaden.

2.5.3 Boendekvalitet och omgivning

Fler romska bostäder har stora problem med boendekvalitet än för befolkningen i stort. Andelen personer som anger att deras bostad har läckande tak, fukt i väggar, golv eller grund, eller röta i fönsterkarmar eller golv, är störst i Portugal, för både romer och befolkningen i stort (tabell 4). Tillgång till ljus i bostaden är en annan viktig egenskap som påverkar livskvaliteten. Gapet mellan romer och befolkningen i stort är ännu tydligare för den här indikatorn. Romer i Kroatien, Portugal, Slovakien och Ungern har den största andelen personer med bristande ljus i sina bostäder.

I alla länder får romer sämre poäng än befolkningen i stort för båda indikatorerna på boendekvalitet.

Ett stort antal romer upplever att föroreningar, smuts och andra miljöproblem – som rök, damm och obehagliga lukter eller förorenat vatten – är ett problem, särskilt i Tjeckien och Portugal, där 41 procent respektive 36 procent anger att det här är ett problem. Detta är också fallet för nästan en av tre romer i Kroatien och Slovakien och för mer än var fjärde i Bulgarien, Grekland, Spanien och Ungern. Rumänien är det enda land där andelen romer som bor i en förorenad miljö är lägre än andelen för befolkningen i stort (tabell 5). När det gäller brott, våld och skadegörelse i lokalområdet är bilden mer blandad. Den största andelen romer som drabbas av sådana problem bor i Tjeckien och Spanien (46 procent respektive 42 procent). Däremot är det endast 9 procent av romerna som anger att de har problem med brott, våld och skadegörelse i Bulgarien – men 26,8 procent av befolkningen i stort tar upp problem med de här frågorna.

Tabell 4: Romer som lever i bostäder med läckande tak eller fukt i väggarna eller andra problem med bostadens struktur och i bostäder som är för mörka, jämfört med befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

EU-medlemsstat	Tycker att bostaden är för mörk		Bor i en bostad med läckande tak, fukt i väggar, golv eller grund, eller röta i fönsterkarmar eller golv	
	Romer 2016	Befolkningen i stort 2014	Romer 2016	Befolkningen i stort 2014
BG	17	6,8	33	13,2
CZ	17	3,8	21	9,2
EL	18	6,6	37	13,7
ES	15	5,2	26	17,1
HR	23	5,5	43	11,7
HU	25	9,2	44	26,9
PT	39	9,7	66	32,8
RO	14	5,8	26	12,7
SK	30	3,2	38	7
Summa (9 medlemsstater)	20		32	

Anm.: ^a Av alla personer i romska hushåll ("Bor i...": n=33 632; "Tycker att...": n=33 679), viktade resultat.

^b "Bor i..." baserat på "andel av den totala befolkningen som bor i en bostad med ett läckande tak, fukt i väggar, golv eller grund, eller röta i fönsterkarmar eller golv". För befolkningen i stort, EU-Silc [ilc_mdhoo1, nedladdning den 11 september 2016].

^c "Tycker att..." baserat på "andel av den totala befolkningen som tycker att deras bostad är för mörk". För befolkningen i stort, EU-Silc-undersökning [ilc_mdhoo4], nedladdning den 11 september 2016].

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, EU-Silc 2014, befolkningen i stort

Tabell 5: Boendemiljön – romer som lever i områden som påverkas av föroreningar, brott, våld och skadegörelse, jämfört med befolkningen i stort, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

EU-medlemsstat	Föroreningar, smuts eller andra miljöproblem		Brott, våld eller skadegörelse i området	
	Romer 2016	Befolkningen i stort 2014	Romer 2016	Befolkningen i stort 2014
BG	27	15,7	9	26,8
CZ	41	13,7	46	13,5
EL	28	23,2	22	16,1
ES	27	10,2	42	11,9
HR	31	5,7	22	2,5
HU	24	15,0	23	13,9
PT	36	13,7	11	11,6
RO	11	16,8	5	14,9
SK	33	12,2	33	8,7
Summa (9 medlemsstater)	25		23	

Anm.: ^a Av alla personer i hushållen ("Föroreningar": n=33 370; "Brott...": n=32 883), viktade resultat.

^b "Föroreningar" baserat på "andel av den totala befolkningen som har problem med föroreningar, smuts eller andra miljöproblem i det lokala området, till exempel rök, damm, obehagliga lukter eller förorenat vatten i det lokala området". För befolkningen i stort, EU-Silc-undersökning [ilc_mddwo2, nedladdning den 11 september 2016].

^c "Brott, våld och skadegörelse" baserat på andel av den totala befolkningen med brott, våld och skadegörelse i det lokala området. För befolkningen i stort, EU-Silc-undersökning [ilc_mddwo3, nedladdning den 20 september 2016].

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer, Eurostat, EU-Silc 2014, befolkningen i stort

2.6 Diskriminering och medvetenhet om rättigheter

Respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheterna för personer som tillhör minoriteter, är en grundläggande värdering i Europeiska unionens fördrag. I artikel 21 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna förbjuds diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung. I direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung (2000/43/EG) förbjuds

FN:s mål och delmål för hållbar utveckling

Mål 10: Minska ojämlikheten inom och mellan länder.

Delmål 2. Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

Delmål 3. Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis och främja lagstiftning, politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

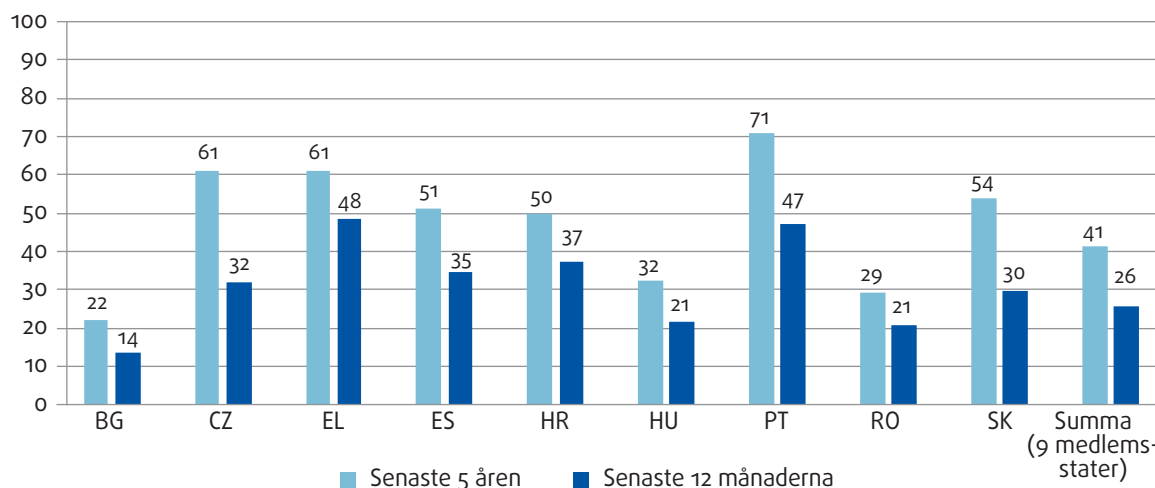
diskriminering på dessa grunder inom områdena anställning, utbildning, socialt skydd inklusive social trygghet samt hälso- och sjukvård och varor och tjänster, inklusive bostäder⁴⁴. FN:s mål för hållbar utveckling-10 om att minska ojämlikheten inom och mellan länder tar upp diskriminering och ojämlikhet⁴⁵.

2.6.1 Övergripande förekomst av diskriminering

Syftet med undersökningen var att avgöra den övergripande förekomsten av diskriminering genom att fastställa andelen romska intervjupersoner som personligen kände sig diskriminerade på grund av hudfärg, etniskt ursprung och religion eller övertygelse. Intervjupersoner som angav att de hade känt sig diskriminerade på minst en av dessa tre grunder fick en följdfråga och bads att ange om den senaste incidenten hade skett under de senaste 12 månaderna. Det generiska begreppet "romsk bakgrund" användes i undersökningen för att täcka etniskt ursprung och hudfärg i alla följdfrågor.

I genomsnitt hade 41 procent av romerna i de nio EU-medlemsstaterna i undersökningen känt sig diskriminerade på grund av sin romska bakgrund minst en gång under de senaste fem åren i minst ett område av vardagslivet som de tillfrågades om i undersökningen,

Diagram 19: Övergripande förekomst av diskriminering på grund av romsk bakgrund under de senaste 5 åren och senaste 12 månaderna, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

Anm.: ^a Av alla romska intervjupersoner som riskerade att drabbas av diskriminering på grund av sin romska bakgrund inom minst ett av de områden för vardagslivet som undersökningen ställde frågor om ("de senaste 5 åren": n=7 745, "de senaste 12 månaderna": n=7 875), viktade resultat.

^b Områden för vardagslivet som undersökningen frågade om: när man söker arbete, på arbetet, i skolan (själv eller som förälder), hälso- och sjukvård, boende och andra offentliga eller privata tjänster (myndighet, restaurang eller bar, kollektivtrafik, butik).

^c Frågan om erfarenhet av diskriminering i "tillgång till hälso- och sjukvård" gällde enbart de senaste 12 månaderna, vilket förklarar skillnaden i urvalsstorlek (n) för de båda mätperioderna.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

44 Direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung, s. 22–26.

45 Se Mål för hållbar utveckling-10.

till exempel när man söker arbete, på arbetet, i fråga om boende, hälso- och sjukvård eller utbildning. En av fyra romer (26 procent) angav att den senaste incidenten med diskriminering på grund av deras romska bakgrund hade skett under de 12 månaderna före undersökningen.

Tabell 6 visar förekomsten av diskriminering på grund av etniskt ursprung under de 12 månaderna före undersökningen inom olika områden av livet i de nio EU-medlemsstater där den romska befolkningen undersöktes. Generellt – och detta stämmer också överens med resultatet i de två föregående undersökningarna av romer, EU-MIDIS I och undersökningen om romer 2011 – känner de flesta romer sig diskriminerade på grund av sin romska bakgrund i kontakterna med offentliga eller privata tjänster, till exempel myndigheter, kollektivtrafik eller

när de går in i en butik, restaurang eller bar (19 procent) eller när de söker arbete (16 procent).

Antalet romer som hade känt sig diskriminerade när de hade sökt arbete under de föregående 12 månaderna är dock betydligt lägre än vad som noterades i EU-MIDIS I (38 procent 2008 jämfört med 16 procent 2016). Detta kan avspegla en förbättrad urvalsmetod för undersökningen, men också att rapporteringen kan ha minskat avsevärt. Det är dock bara i Bulgarien, Rumänien, Tjeckien och Ungern som det har skett någon märkligt minskning inom just detta område jämfört med undersökningen om romer 2011, med en total minskning på åtta procentenheter. Under tiden har förekomsten av diskriminering när man söker arbete ökat betydligt för romer i Portugal.

Tabell 6: Förekomst av diskriminering på grund av romsk bakgrund under de senaste 12 månaderna i olika områden av livet, per EU-medlemsstat (%)^d

EU-medlemsstat	När man söker arbete ^a	På arbetsplatsen ^a	I skolan (själv eller som förälder) ^a	Boende ^a	Andra offentliga/privata tjänster ^{a,c}	Hälso- och sjukvård ^a	Generellt ^b
BG	7	3	(4)	(3)	10	(3)	14
CZ	28	6	9	25	17	8	32
EL	24	10	(10)	(1)	43	20	48
ES	13	5	7	14	30	7	35
HR	29	(9)	15	(29)	27	10	37
HU	13	4	9	(8)	15	4	21
PT	47	11	(2)	(5)	38	5	47
RO	10	6	4	(6)	17	12	21
SK	22	5	7	(8)	23	11	30
Summa (9 medlemsstater)	16	5	7	12	19	8	26

Anm.: ^a Av alla romska intervjupersoner som riskerade att diskrimineras på grund av sin romska bakgrund under de senaste 12 månaderna inom det berörda området, viktade resultat.

^a Av alla romska intervjupersoner som riskerade att diskrimineras inom minst ett av de områden i vardagslivet som undersökningen ställde frågor om under de senaste 12 månaderna (n=7 875), viktade resultat.

^c I andra offentliga/privata tjänster ingår nattklubb, bar, restaurang, hotell, myndighet eller offentlig tjänst, kollektivtrafik och butik.

^d Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Därför återges resultat som baseras på mindre än 20–49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 oviktade observationer inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

Tabell 7 visar femårsförekomsten av diskriminering på grund av romsk bakgrund inom de olika områdena. Fördelningsmönstret för förekomsten av diskriminering ser likartat ut när man jämför med 12-månaderssiffrorna, utom för området "tillgång till bostäder". Detta är ett område som gäller en aktivitet som inte förekommer

ofta, varför mätperioden på fem år är mer relevant. Resultatet för de senaste fem åren visar att förekomsten av diskriminering i tillgång till bostäder (41 procent) är lika stor som inom området "när man söker arbete" (40 procent) under den tidsperioden.

Tabell 7: Förekomst av diskriminering på grund av romsk bakgrund under de senaste 5 åren i olika områden av livet, per EU-medlemsstat (%)^d

EU-medlemsstat	När man söker arbete ^a	På arbetsplatsen ^a	I skolan (själv eller som förälder) ^a	Boende ^a	Andra offentliga/privata tjänster ^{a,c}	Generellt ^b
BG	21	11	6	(14)	11	22
CZ	61	17	19	65	40	61
EL	63	38	20	44	52	61
ES	34	23	15	45	37	51
HR	50	17	22	53	32	49
HU	33	11	15	22	18	32
PT	76	40	13	75	45	71
RO	34	19	10	(13)	21	29
SK	53	18	16	30	44	54
Summa (9 medlemsstater)	40	17	14	41	28	41

Anm.: ^a Av alla romska intervjupersoner som riskerade att diskrimineras på grund av sin romska bakgrund under de senaste 5 åren inom det berörda området, viktade resultat.

^b Av alla romska intervjupersoner som riskerade att diskrimineras under de senaste 5 åren inom minst ett av de områden som undersökningen frågade om (utom tillgång till hälso- och sjukvård) (n=7 745), viktade resultat.

^c I andra offentliga/privata tjänster ingår nattklubb, bar, restaurang, hotell, myndighet eller offentlig tjänst, kollektivtrafik och butik.

^d Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Därför återges resultat som baseras på mindre än 20-49 ovtikade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 ovtikade observationer inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 ovtikade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

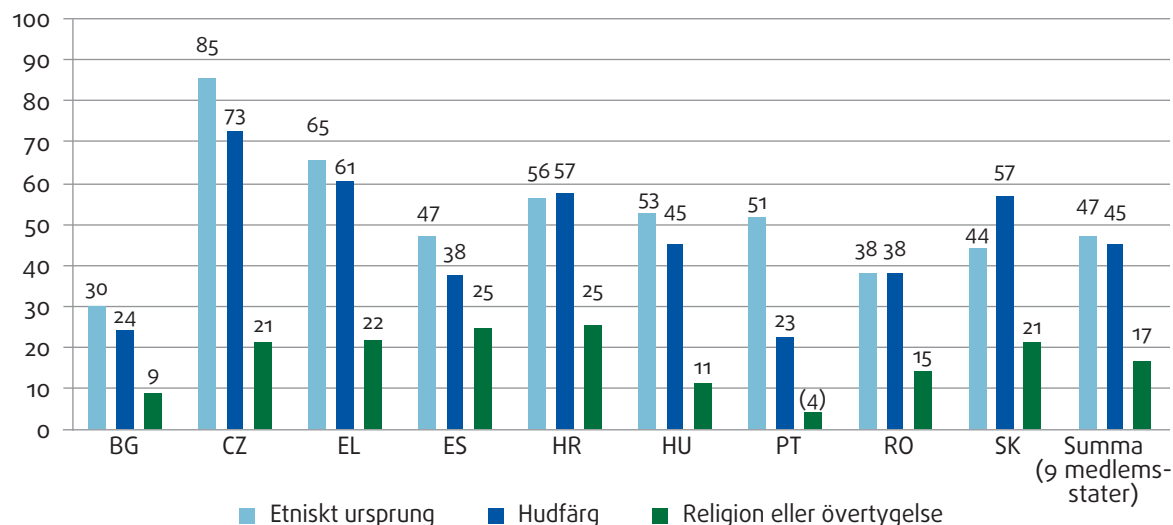
2.6.2 Uppfattningar om förekomsten av diskriminering på grund av etniskt ursprung

Intervjupersonerna uppmanades att bedöma hur vanligt det var med diskriminering på grund av hudfärg, etniskt ursprung och religion eller övertygelse i deras respektive land. Andelen romer som har upplevt att de har blivit diskriminerade är något mindre än den andel som anser att diskriminering på grund av etniskt ursprung eller hudfärg är utbredd i deras samhälle – vilket avspeglar att intervjupersonerna inte bara bedömer sina egna erfarenheter utan också sina familjemedlemmars och vänners. Nästan en av två romer anser att diskriminering på grund av etniskt ursprung eller hudfärg är ganska eller mycket utbredd i deras land (Diagram 20).

Resultatet av Särskild Eurobarometer 437 om diskriminering i EU 2015 (Diagram 21) visar att stora andelar av befolkningen i stort i de nio EU-medlemsstaterna i genomsnitt också anser att diskriminering på grund av etniskt ursprung är ganska eller mycket utbredd i deras land⁴⁶. Det finns dock stora skillnader mellan den genomsnittliga uppfattningen bland romer och bland befolkningen i stort. Andelen människor som anser att diskriminering på grund av etniskt ursprung är vanlig i deras land är större i befolkningen i stort (Diagram 21) än bland romer (Diagram 20) i alla länder i undersökningen utom Tjeckien och Kroatien. I Tjeckien anser 52 procent av befolkningen i stort att det är vanligt med diskriminering på grund av etniskt ursprung, jämfört med 85 procent av romerna. I Kroatien är skillnaden inte lika uttalad: 56 procent av romerna jämfört med 50 procent av befolkningen i stort.

⁴⁶ Genomsnittet för EU-28 är 64 procent för diskriminering på grund av etniskt ursprung och 50 procent för diskriminering på grund av religion eller övertygelse. Se Europeiska kommissionen (2015), s. 14.

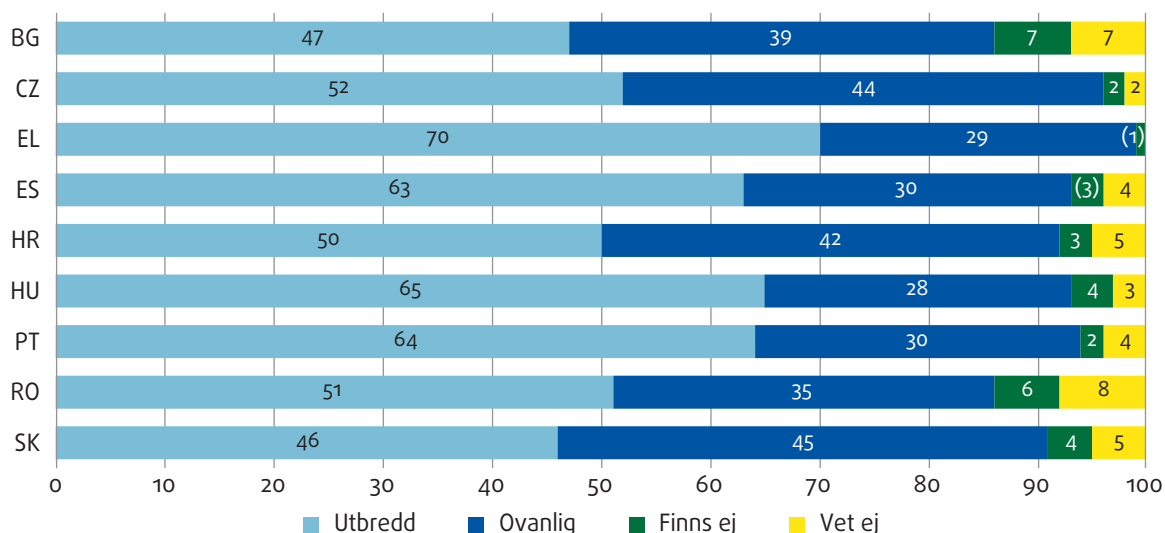
Diagram 20: Romer som anser att diskriminering på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller religion är mycket utbredd eller ganska utbredd i deras land, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c,d}

Anm.: ^a Av alla romska intervjupersoner (n=7 947), viktade resultat.
^b Undersökningsfråga: "Ange för var och en av följande typ av diskriminering om den enligt din åsikt är mycket ovanlig, ganska ovanlig, ganska utbredd eller mycket utbredd i [LAND]: diskriminering på grund av etniskt ursprung, hudfärg, religion eller övertygelse?"
^c Svarskategorierna "mycket utbredd" och "ganska utbredd" har slagits ihop i den här analysen.
^d Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Därför återges resultat som baseras på mindre än 20-49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 oviktade observationer inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

Diagram 21: Omfattningen av diskriminering på grund av etniskt ursprung enligt befolkningen i stort i nio EU-medlemsstater (Särskild Eurobarometer 437), per land (%) ^{a,b,c}

Anm.: ^a Eurobarometerfråga: "Ange för var och en av följande typ av diskriminering om den enligt din åsikt är mycket utbredd, ganska utbredd, ganska ovanlig eller mycket ovanlig i [VÅRT LAND]: diskriminering på grund av etnisk tillhörighet?"
^b Svarskategorierna "mycket utbredd" och "ganska utbredd" samt "mycket ovanlig" och "ganska ovanlig" har slagits ihop och visas som "utbredd" respektive "ovanlig".
^c Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Därför återges resultat som baseras på mindre än 20-49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 oviktade observationer inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

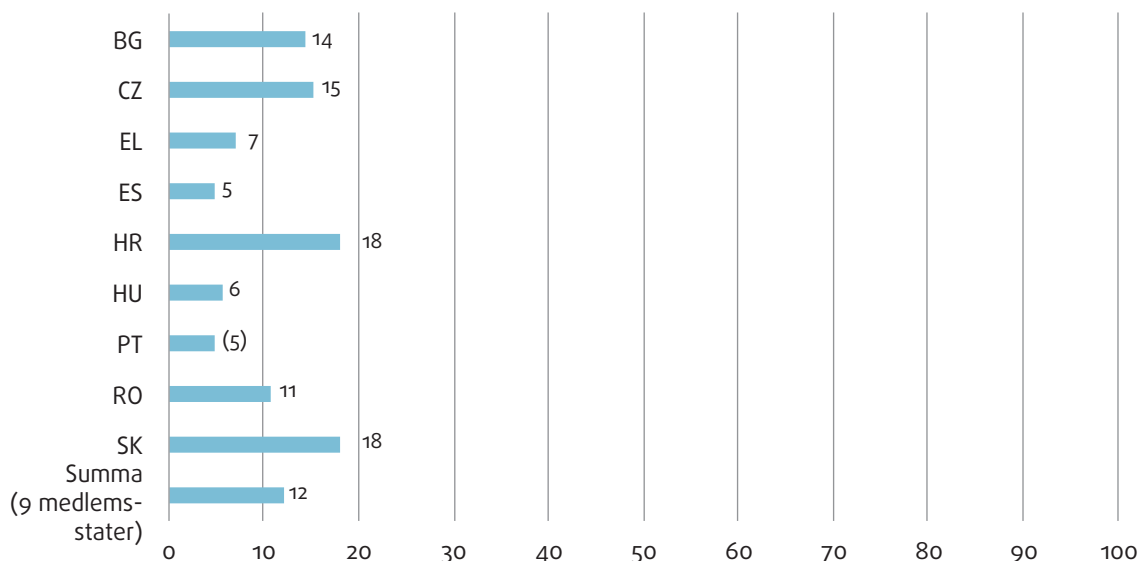
Källor: Europeiska kommissionen, Särskild Eurobarometer 437 "Discrimination in the EU in 2015"

2.6.3 Rapportering av fall av diskriminering

Undersökningen visar att det fortfarande är vanligt att romer inte rapporterar fall av diskriminering. I genomsnitt hade bara 12 procent av de intervjupersoner som hade upplevt diskriminering på grund av sin romska bakgrund minst en gång under de senaste 12 månaderna rapporterat den senaste incidenten till någon myndighet eller lämnat in något klagomål (Diagram 22). Den låga

rapporteringsgraden – i Grekland är den till exempel 7 procent – bör ses mot bakgrund av den utbredda förekomsten av diskriminering på grund av etniskt ursprung, som är 48 procent i Grekland. Tittar man på resultatet av EU-MIDIS I – där 21 procent av romerna i undersökningen av sju EU-medlemsstater angav att de hade rapporterat den senaste incidenten med diskriminering till en myndighet – går det inte att se någon förbättring i rapporteringen av diskriminering eller inlämningen av klagomål.

Diagram 22: Romer som hade rapporterat eller lämnat in ett klagomål om den senaste incidenten med diskriminering på grund av romsk bakgrund, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

Anm.: ^a Av alla romska intervjupersoner som angav att den senaste incidenten med diskriminering på grund av hudfärg eller etniskt ursprung hade inträffat under de senaste 12 månaderna (n=3 730), viktade resultat.

^b Fråga: "Den SENASTE GÅNGEN du upplevde att du diskriminerades på grund av din romska bakgrund när [område], rapporterade eller lämnade du in ett klagomål om incidenten?"

^c Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Därför återges resultat som baseras på mindre än 20-49 oviktade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 oviktade observationer inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 oviktade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

2.6.4 Medvetenhet om stödorganisationer, jämställdhetsorgan, lagar och kampanjer mot diskriminering

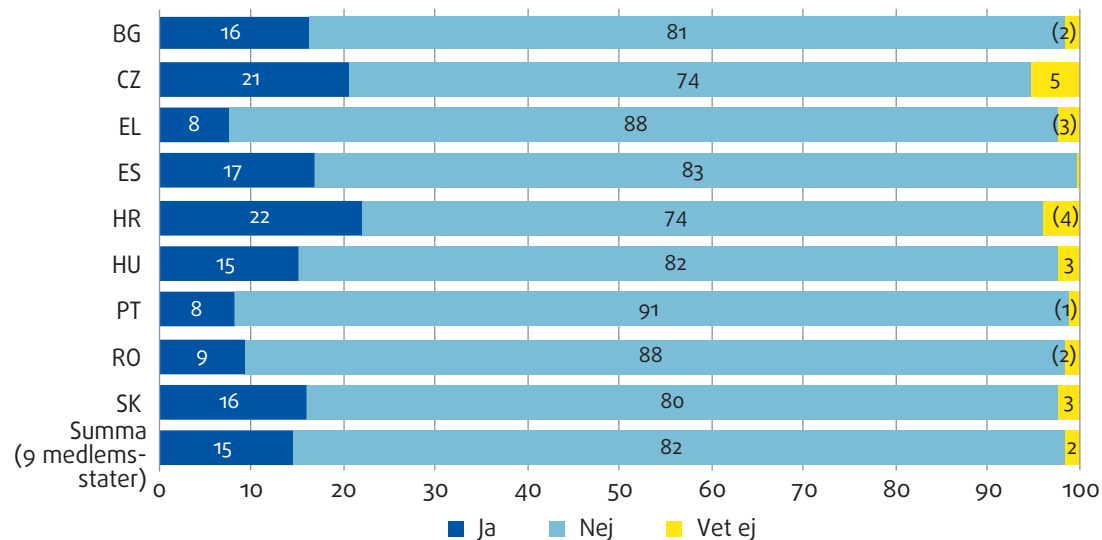
Medvetenheten om organisationer som erbjuder stöd och råd vid fall av diskriminering undersöktes genom att intervjupersonerna tillfrågades om de kände igen någon eller flera av tre i förväg utvalda jämställdhetsorgan. Dessutom ställdes en allmän fråga om de kände till någon organisation som erbjuder stöd och råd till människor som har blivit diskriminerade, oavsett grund.

I genomsnitt, och i likhet med resultatet i EU-MIDIS I, känner de flesta intervjupersoner (82 procent) inte till någon sådan organisation i sitt land (Diagram 23). I Grekland,

Portugal och Rumänien kände nästan ingen av romerna i undersökningen till någon sådan stödtjänst eller stödorganisation, vilket kan förklara den låga rapporteringsgraden. När de får höra namnet på en organisation eller ett jämställdhetsorgan säger totalt 29 procent av de romska intervjupersonerna att de känner igen organisationen, men resultatet varierar mellan länderna.

I genomsnitt känner 36 procent av de romska intervjupersonerna till att det finns en lag som förbjuder diskriminering på grund av hudfärg, etniskt ursprung eller religion (Diagram 24), men ungefär en tredjedel (35 procent) säger att det inte finns någon sådan lag och 27 procent vet inte om det finns någon sådan lagstiftning. Resultatet varierar kraftigt mellan olika länder. Lägst är medvetenheten i Portugal.

Diagram 23: Medvetenhet bland romer om organisationer som erbjuder stöd eller råd till offer för diskriminering (oavsett grunderna för diskriminering), per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

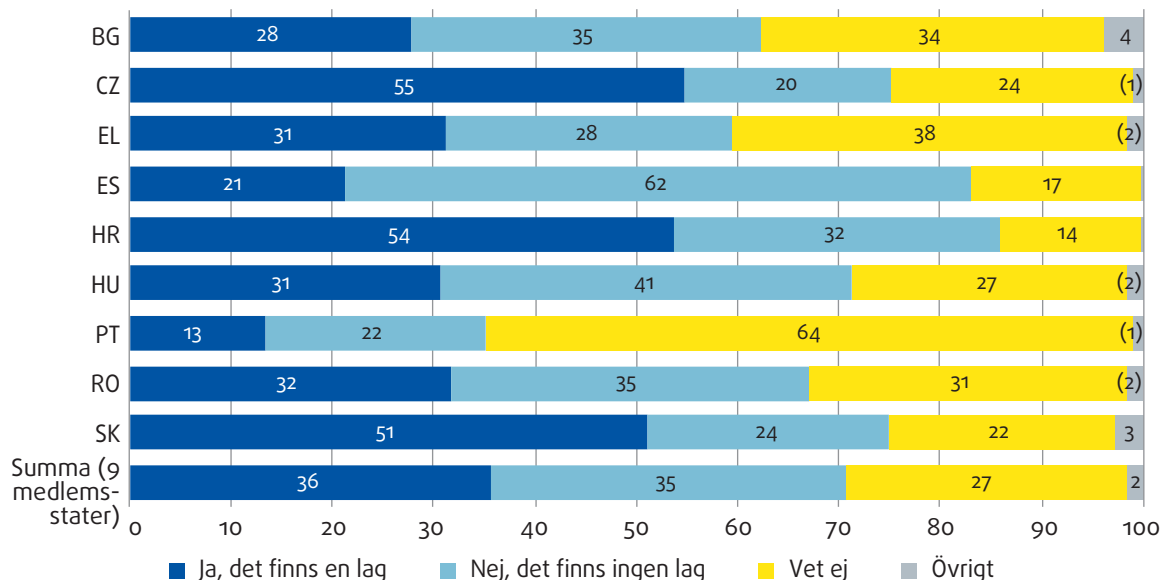
Anm.: ^a Av alla romska intervjupersoner (n=7 947), viktade resultat.

^b Undersökningsfråga: "Känner du till någon organisation i [LAND] som erbjuder stöd eller råd till människor som har blivit diskriminerade – oavsett anledning?"

^c Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Därför återges resultat som baseras på mindre än 20-49 ovtikade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 ovtikade observationer inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 ovtikade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

Diagram 24: Medvetenhet bland romer om lagar som förbjuder diskriminering på grund av hudfärg, etniskt ursprung eller religion, per EU-medlemsstat (%) ^{a,b,c}

Anm.: ^a Av alla romska intervjupersoner (n=7 947), viktade resultat.

^b Fråga: "Finns det någon lag i [LAND] som förbjuder diskriminering på grund av hudfärg, etniskt ursprung eller religion, så vitt du vet?"

^c Resultat som baseras på ett litet antal svar är statistiskt mindre tillförlitliga. Därför återges resultat som baseras på mindre än 20-49 ovtikade observationer i en gruppsumma eller baseras på celler med färre än 20 ovtikade observationer inom parentes. Resultat som baseras på färre än 20 ovtikade observationer i en gruppsumma offentliggörs inte.

Källor: FRA, EU-MIDIS II 2016, romer

Undersökningen i korthet

De utvalda resultat som presenteras i den här rapporten baseras på en undersökning av romer i nio EU-medlemsstater. Undersökningen av romer ingick i FRA:s EU-MIDIS II-undersökning, som samlade in uppgifter om invandrades och etniska minoriteters erfarenheter och åsikter i alla de 28 EU-medlemsstaterna. Den metod som användes i EU-MIDIS II bygger på erfarenheterna av FRA:s första undersökning om invandrare och etniska minoriteter 2008 (EU-MIDIS I) och undersökningen om romer 2011. Jämfört med tidigare undersökningar innehöll EU-MIDIS II en utökad uppsättning frågor och täckningen av undersökningens målgrupper förbättrades med hjälp av avancerade urvalsmetoder.

Urvalskriterier

Eftersom det inte fanns någon lättillgänglig information som var relevant för urvalet av intervjupersoner att hämta ur administrativa datakällor, granskades intervjupersonernas lämplighet för att delta i EU-MIDIS II med hjälp av hur de själva identifierade sig – precis som i EU-MIDIS I och undersökningen om romer 2011. När intervjuerna för det romska urvalet gjordes tog intervjuaren först kontakt med ett hushåll, presenterade undersökningen och ställde sedan en kontrollfråga ("Bor det någon i det här hushållet som är 16 år eller äldre och som är rom?") för att avgöra om det fanns romska personer i hushållet som kunde delta i undersökningen. I vissa länder byttes begreppet *rom* ut mot ett kort där alla aktuella begrepp som brukar användas i landet stod och som ingår i paraplybegreppet romer, som används i undersökningen.

Det vara bara en person per romskt hushåll som intervjuades, men ett antal frågor i undersökningen gällde situationen för varje medlem i hushållet. EU-MIDIS II-undersökningen samlade in information om 7 947 romska hushåll inklusive 33 785 hushållsmedlemmar totalt. Beroende på typen av analys (intervjupersonsnivå eller hushållsnivå) baseras de resultat som återges i den här rapporten på erfarenheterna hos de 7 947 intervjupersonernas (en per hushåll) erfarenheter eller hos 33 785 personer (alla personer som lever i romska hushåll). Antalet tillgängliga intervjupersoner som ligger till grund för de resultat som visas anges under varje tabell och diagram.

Datainsamlingen

Ipsos MORI, ett stort internationellt undersökningsföretag med huvudkontor i Storbritannien utförde fältarbetet för EU-MIDIS II under överinseende av personal från FRA, som övervakade att stränga kvalitetssäkringsförfaranden följdes. Personal från FRA deltog i utbildning för intervjuerna och följde insamlingen av uppgifter.

Som intervjumetod i EU-MIDIS II användes framför allt datorstött personlig intervju (*Computer Assisted Personal Interview, CAPI*) – det vill säga intervjuer ansikte mot ansikte som utfördes av intervjuare med hjälp av ett datoriserat frågeformulär. Den engelska huvudversionen av undersökningens frågeformulär översattes till de nio officiella språken i de länder där romer undersöktes. Medianlängden på intervjuerna med de romska intervjupersonerna var 43 minuter.

Urval

EU-MIDIS II-undersökningen strävade efter att göra ett sannolikhetsurval av romer i var och en av de nio EU-medlemsstater där romer intervjuades. I alla nio länder valdes romska hushåll ut med olika tekniker för slumpmässigt urval – dvs. om det saknades förteckningar över enskilda personer eller adresser följde intervjuerna i förväg fastställda instruktioner i slumpmässigt valda områden för att kontakta vart n:e hushåll. Detta innefattade ett klusterurval i flera steg, där man i ett första steg samlade in uppgifter om befolkningsstorlek på lägsta möjliga regionala nivå (till exempel uppgifter från folkräkningar eller andra källor). Dessa uppgifter låg till grund för utformningen av urvalsramen – en förteckning över de områden där urvalet skulle göras, de primära urvalsenheterna. I Grekland, Portugal och Spanien användes expertkunskaperna hos lokala romska frivilligorganisationer och urvalsramarna för pilotundersökningen om romer 2011 för att identifiera primära urvalsenheter och koncentrationer av romer i områdena. Primära urvalsenheter med en sannolikhet i proportion till målbefolkningens storlek valdes ut och delades in i skikt. Valet av primära urvalsenheter skiktades ytterligare efter region och urbanitet för att få tillräcklig täckning av olika delar av landet och av landsbygds- och tätortsområden. För att använda resurserna på bästa sätt gjordes ett större slumpurval (s.k. översampling) i vissa länders primära urvalsenheter med hög täthet/koncentration, samtidigt som områden med låg täthet uteslöts från undersökningen om det skulle ha medfört stora kostnader och små effekter på det övergripande resultatet att ta med dem.

I de nio länder där romer undersöktes uteslöts administrativa enheter med en romsk befolkningstäthet under ett visst landsspecifikt tröskelvärde från urvalsramen, om de administrativa enheterna till exempel hade mindre än ett visst antal romska hushåll (mellan 15 i Ungern och 200 i Spanien) eller tätheten av romer var lägre än det överenskomna tröskelvärdet (5–10 procent av den totala befolkningen i området, beroende på land). Tröskelvärdena förhandlades fram med det organ som utförde fältarbete och berodde på de primära

urvalsenheternas totala storlek. I och med att områdena med den lägsta tätheten romer uteslöts minskade täckningen av alla romer som lever i de nio EU-medlemsstaterna i undersökningen något, vilket ledde till en täckning på mellan 60 procent och 80 procent i de länder där romer undersöktes. För att öka urvalseffektiviteten i områden där romer enligt bedömningarna utgjorde mindre än 25 procent av befolkningen gjordes adaptiva klusterurval (*Adaptive Cluster Sampling, ACS*) i Bulgarien, Rumänien och Ungern. Med adaptivt klusterurval kan man granska intilliggande adresser runt ett hushåll som uppfyller villkoren för att delta i undersökningen för att hitta fler sådana hushåll⁴⁷. Oavsett vilken metod som användes för urvalet av hushåll valdes i varje enskilt fall en intervjuperson från hushållet med hjälp av en randomiserad metod.

Viktning

När undersökningsresultatet analyserades viktades uppgifterna för att avspegla urvalet och sannolikheten för svar från varje hushåll och individ, baserat på utformningen med flerstegsurval. Detta behövdes också för att korrigera resultatet för ojämlig urvalssannolikhet, vilket användes för att effektivisera uppgiftsinsamlingen (större urval gjordes i områden med högre täthet i vissa områden, s.k. översampling). Viktningen tar också hänsyn till skillnaderna i den romska befolkningens (uppskattade) storlek i varje land. Eftersom urvalens storlek inte står i proportion till den romska befolkningens storlek i varje land, har länder med större romsk befolkning fått en större viktning. På så sätt går det att beräkna aggregerad statistik när olika länder slås ihop.

Storleken på urvalet av romer

Målet för urvalens storlek i var och en av de nio EU-medlemsstater där romer intervjuades baseras på det beräknade antalet romer som lever i varje land. Totalt genomfördes 7 947 intervjuer med romska intervjupersoner i de nio EU-medlemsstaterna, från 508 intervjuer i Grekland till 1 408 i Rumänien, vilket visas i [tabell 8](#). Sammanlagt kontaktades 35 000 adresser för att få fram urvalet på 7 947 intervjupersoner, inklusive ogiltiga och oläsliga adresser.

Tabell 8: Antal enskilda romer och romska hushåll som intervjuats i EU-MIDIS II, per EU-medlemsstat

EU-medlemsstat	Hushåll/utvalda intervjupersoner	Enskilda personer i romska hushåll
Bulgarien	1 078	4 278
Kroatien	538	2 800
Tjeckien	817	3 245
Grekland	508	2 719
Ungern	1 171	4 941
Portugal	553	1 992
Rumänien	1 408	5 764
Slovakien	1 098	4 987
Spanien	776	3 059
Summa (9 medlemsstater)	7 947	33 785

Jämförbarhet mellan olika undersökningar

Hittills har tre FRA-undersökningar – EU-MIDIS I (2008), undersökningen av romer (2011) och EU-MIDIS II (2016) – samlat in uppgifter om romer i sex EU-medlemsstater: Bulgarien, Grekland, Rumänien, Slovakien, Tjeckien och Ungern. Dessutom ingick romer i Portugal och Spanien både i 2011 års undersökning av romer och i EU-MIDIS II. Romer i Kroatien ingick inte i undersökningen av romer 2011.

EU-MIDIS I var inriktad på intervjupersonernas upplevelser av diskriminering, utsatthet för brott, att bli stoppad av polisen och medvetenhet om rättigheter, medan undersökningen om romer 2011 och EU-MIDIS II ställde mer brett inriktade frågor om olika aspekter av intervjupersonernas vardag. Därför samlade alla tre undersökningar in uppgifter om frågor som diskriminering och medvetenhet om rättigheter, medan resultat om andra frågor, som fattigdom, utbildningsnivå och boende endast sammanställdes i undersökningen om romer 2011 och EU-MIDIS II. I vissa fall har formuleringen av frågorna ändrats mellan undersökningarna, vilket kan begränsa jämförbarheten i resultatet.

EU-MIDIS I, undersökningen om romer 2011, och EU-MIDIS II genomfördes med liknande metoder, med ett flerstegsurval av intervjupersoner. För att optimera urvalsmetoden vidareutvecklade EU-MIDIS II den metod som användes 2011. Trots att båda undersökningarna har utförts med liknande metoder finns det vissa begränsningar att ta hänsyn till när man jämför resultaten.

⁴⁷ En beskrivning av metoden finns i Verma Vijay (2014).

I EU-MIDIS II-undersökningen förbättrades de urvals- och viktningmetoder som utvecklats för undersökningen av romer 2011, vilket betyder att resultatet av EU-MIDIS II bör betraktas som en mer tillförlitlig bild av situationen för romerna och deras erfarenheter i de länder som omfattas av de båda undersökningarna. Romer är ett exempel på en grupp som är "svår att nå" för urvalsundersökningar, vilket betyder att det är svårare att få ett representativt urval än för undersökningar av befolkningen i stort. Följande punkter påverkar jämförbarheten mellan de båda undersökningarna.

Uppgifterna från 2016 års EU-MIDIS II-undersökning justerades med hänsyn till urval med olika sannolikhet och flerstegsurval. Ingen viktning gjordes för undersökningens resultat 2011 (se information om viktning). Det betyder att även om urvalet är likartat i ett land bör uppgifterna från 2016 ge mer tillförlitliga resultat.

Geografisk täckning

Den geografiska täckningen av områden på Nuts 2-nivå⁴⁸ var likartad i sju av de åtta länder där uppgifter om romer samlades in både i EU-MIDIS II-undersökningen och undersökningen om romer 2011. Det var bara i Grekland som urvalet omfattade fler geografiska områden i undersökningen om romer 2011 än i EU-MIDIS II.

Skillnader i urval

När man jämför fördelningarna för urvalet 2011 och 2016 bör det påpekas att resultat som baseras på undersökningen 2016 alltid utgår från ett viktat urval, vilket inte var fallet 2011.

I undersökningen 2016 visar urvalet i alla länder en större andel mindre hushåll (en- till tvåpersonshushåll) än 2011. Detta är också relaterat till färre barn (0–15 år) som ingår i hushållen i undersökningen 2016 och en högre genomsnittlig åldersgrupp. Jämfört med befolkningen i stort var de romska hushållen i EU-MIDIS II dock i genomsnitt yngre, hade fler barn och var färre enpersonshushåll. Denna förändring i hushållens struktur mellan de båda undersökningarna pekar på en generell demografisk förändring i den romska populationen i riktning mot mindre hushåll, men stöder också antagandet att metoden har förbättrats och täcker en större mångfald i populationen 2016. Intervjupersonernas könsfördelning är likartad i de åtta länder som omfattades av båda undersökningarna.

Urvalsfel

Alla urvalsundersökningar påverkas av urvalsfel, eftersom det endast är en bråkdel av den totala befolkningen som intervjuas i en undersökning. Alla resultat som presenteras är därför punktskattningar av underliggande statistisk variation. Små skillnader på några procentenheter mellan grupper av intervjupersoner måste anses ligga inom ramen för den statistiska variationen och endast större skillnader mellan populationsgrupper bör betraktas som belägg för faktiska skillnader.

⁴⁸ Nuts står för "Nomenklatur för statistiska territoriella enheter". Mer information finns på Eurostats [webbplats](#) om klassificeringen.

Hänvisningar

Europarådet (2012), *“Estimates and official numbers of Roma in Europe”*, uppdaterad den 2 juli 2012.

Europeiska kommissionen (2010), *Den europeiska plattformen mot fattigdom och social utestängning: en europeisk ram för social och territoriell sammanhållning*, KOM(2010) 758 slutlig, Bryssel den 16 december 2010.

Europeiska kommissionen (2015), *Särskild Eurobarometer 437 “Discrimination in the EU in 2015”*, Luxemburg, Publikationsbyrå.

Europeiska kommissionen (2016), meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén, *Samråd om en europeisk pelare för sociala rättigheter*, COM(2016) 127 final, Strasbourg den 8 mars 2016.

Europeiska kommissionen/Eacea/Eurydike (2015), *The Structure of the European Education Systems 2015/16: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures*, Luxemburg, Europeiska unionens publikationsbyrå (Publikationsbyrå).

Europeiska revisionsrätten (2016), *EU:s politiska initiativ och ekonomiska stöd till integrering av romer: stora framsteg har gjorts under det senaste årtiondet men det krävs ytterligare ansträngningar på fältet*, Särskild rapport, Luxemburg, Publikationsbyrå.

Eurostat (2016), *Eurostat Statistics Explained – Europe 2020 indicators – education*.

FRA (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter) (2009), *EU-MIDIS – Main Results Report*, Luxemburg, Publikationsbyrå.

FRA (2012), *The situation of Roma in 11 EU Member States – Survey results at a glance*, Luxemburg, Publikationsbyrå.

FRA (2014), *Roma survey – Data in focus: Discrimination against and living conditions of Roma women in 11 EU Member States*, Luxemburg, Publikationsbyrå.

FRA (2016), *Measuring Roma inclusion strategies – a fundamental rights based approach to indicators*, Unece arbetsdokument 20.

Fundación Secretariado Gitano (red.) (2009), *Health and the Roma community: Analysis of the situation in Europe. Bulgaria, Czech Republic, Greece, Portugal, Romania, Slovakia, Spain*, Cuadernos Técnicos Nº 97, Madrid, 2009.

UNESCO (2010), *EFA Global Monitoring Report 2010, Reaching the marginalized*, Paris.

Verma Vijay (2014), *Sampling Elusive Populations: Applications to Studies of Child Labour*, Genève: Internationella arbetsbyrå.

Willis, Gordon B. (2005), *Cognitive interviewing. A tool for improving questionnaire design*, London, Sage, s. 3.

Världsbanken (2012), *Towards an equal start: Closing the early learning gap for Roma children in Eastern Europe*.

HUR HITTAR MAN EU:s PUBLIKATIONER?

Gratispublikationer

- Ett enskilt exemplar genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Flera exemplar/affischer/kartor hos Europeiska unionens representationer (http://ec.europa.eu/represent_sv.htm), hos delegationer i länder utanför EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sv.htm), genom att kontakta nätverket Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_sv.htm) eller ringa 00 800 6 7 8 9 10 11 (gratis inom hela EU) (*).

(* Varken informationen eller samtalen kostar i regel något (men vissa operatörer, telefonkiosker och hotell kan ta betalt för samtalen).

Avgiftsbelagda publikationer

- Genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

HELPING TO MAKE FUNDAMENTAL RIGHTS A REALITY FOR EVERYONE IN THE EUROPEAN UNION

I en verklighet där 80 procent av romerna i undersökningen lever under sitt lands fattigdomsgräns, var tredje rom lever i ett hushåll utan rinnande vatten, vart tredje romskt barn lever i ett hushåll där någon gick och lade sig hungrig minst en gång under den föregående månaden och romska barn släpar efter sina jämnåriga icke-romska kamrater när det gäller utbildning, ger den här rapporten en obehaglig, men oundviklig bild: Europeiska unionens största etniska minoritet utsätts fortfarande för diskriminering och ojämlik tillgång till olika viktiga tjänster.

Rapporten belyser de kvarvarande hindren för sysselsättning, utbildning, boende samt hälso- och sjukvårdstjänster och visar att fyra av tio romer i undersökningen hade känt sig diskriminerade minst en gång under de senaste fem åren – men bara en bråkdel av dem anmälde incidenten. Den är oroväckande, men ger nödvändig information som kan fungera som en unik resurs för de beslutsfattare som vill se till att romer garanteras likabehandling och respekt för deras grundläggande rättigheter.

Rapporten bygger på en undersökning som samlade in uppgifter om nästan 34 000 personer som lever i romska hushåll i nio medlemsstater i Europeiska unionen (EU), hämtade från knappt 8 000 personliga intervjuer med romer. Här presenteras ett urval av resultat från FRA:s andra undersökning av minoriteter och diskriminering (EU-MIDIS II), där ungefär 26 000 personer med invandrarbakgrund eller som tillhör en etnisk minoritet i EU har undersökts. Europeiska unionens undersökning av minoriteter och diskriminering är en viktig del i byråns åtagande om att samla in och offentliggöra uppgifter om grupper som inte tas upp i undersökningarna av befolkningen i stort. Detta är byråns tredje undersökning med inriktning på romer.

FRA – EUROPEISKA UNIONENS BYRÅ FÖR GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Österrike

Tfn +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Publikationsbyrån

ISBN 978-92-9491-875-8